

An. V. Nr. 5.

„LUCAFĂRUL.“

Budapesta 1 Martie st. v.

1906.

A. O. MAIOR

BIBLIOTECA COPIILOR

VOL. I.

CU O POVESTE INEDITĂ DE CARMEN SYLVA

— NUMEROASE ILUSTRĂȚIUNI —

Va apare în zilele
aceste.

În aceeași editură au mai apărut:

	cor.	lei
Octavian Goga: <i>Poezii</i>	2.—	2.50
Pe hirtie olandeză	3.—	3.50
I. Agîrbiceanu: <i>Dela Țară</i>	1.50	2.—
I. Ciocîrlan: <i>Traiul nostru</i>	1.50	2.—
Alex. Ciura: <i>Icoane</i>	1.20	1.60
M. Gorkii: <i>Nuvele</i>	1.—	1.20
Z. Bârsan: <i>Ramuri</i>	2.—	2.50
Coșbuc Gy. <i>Költemények</i> , ford. Révai K.	1.50	2.—

Sub tipar :

Ioan Slavici: *Mara* (Roman).
Octavian Goga: *Tragedia Omului* (traducere).
George Murnu: *Omer Iliada*, 12 cînturi traduse în versuri. Cu ilustrații.

P. 11. 72 9

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ

SUB DIRECȚIA

Dlor: ALEXANDRU CIURA, OCTAVIAN GOGA, OCTAVIAN C. TĂSLĂVANU.

ORICE REPRODUCERE OPRITĂ.

22. OCT. 2019

DOUĂ SCRISORI.

Se hotări să-î scrie. Da, așa-î mai bine. În vorbele scrise nu-î tremurul glasului înecat de bătăile inimii, nu-î gura fără dinți, nu-î fața sbircită, cu ochii speriați ca de vedenia unei fantome, — nimic din priveliștea tristă a ruinii omenești, nimic din înjosirea și întunecarea acestei bătrâneți mizerabile nu va tulbura duiosă amintire a unor vremi așa de depărtate, așa de dulci și de asemenea basmelor, că par'că n'au fost nici odată trăite aievea. — Ea va închide ochii, și în cadrul vremilor acelora, îl va vedea iarăși tânăr. Iși va înclina capul pe umăr și, cu brațele 'n poală, fiind scrisoarea desfăcută între degetele ei slabe, va simți acolo sufletul lui de acum treizeci de ani și, ea însași întinerită, se va adînci, ca într'o rugăciune, în farmecul iubirii lor de-atunci.

Era 'n amurgul unei zile calde de pe la începutul lui Maiu. Fereastra deschisă da 'n grădina, de unde veniau mirezme de flori, dulci adieri de vînt și-acea reveneală plăcută a pămîntului proaspăt, în care dospește și se leagă un nou rînd de vieți.

Bătrînul se primbla, cu minile la spate. Din cînd în cînd se opria la fereastră, și, în îngînarea tainică a inserării, mîngăia cu privirea florile, copacii, tinereța aceea îmbătătoare a firii, sorbia cu sete aerul sănătos de-afară, și ofta. Fusese toată iarna bolnav. Nimeni nu venise să-l vadă. Nimeni din vechii lui prieteni, nimeni din acei cari au petrecut cu el, și-au dispus, ca de lucrul lor, de casa, de inima și de

punga lui, cu drag deschise tuturora, nimeni acum nu-și mai aducea aminte de el. Cum s'a făcut gol în jurul lui! Și cum s'au dus toate, par'că n'au mai fost de cînd lumea...

Simți ca un fior de frig. Închise fereastra, aprinse lampa, îi potrivi bine lumina, stătu puțin cu ochii pironiți în gol, căutînd să-și aducă aminte începutul pe care și-l pregătise, îl rosti în gînd vorbă cu vorbă, dar cînd se așeză la masă și vru să-l scrie, nu-l mai găsi bun, par'că pierise deodată tot înțelesul, tot sufletul, pe care-l pusese el în vorbele acelea. Avea prea multe lucruri de spus. Și-ar fi vrut să le spue cu liniște și cu rînduială, cum așa de limpede i se deșirau în minte, cînd nu sta să le prîndă în țiparul strîmt al cuvîntului. Era apoi sfieala, teama firească de a nu-și vădi prea mult scăderile bătrîneții, și frica asta purta ca un joc de umbre tremurătoare peste undele gîndurilor lui, și-l făcea să-și piardă uneori puțința de a le mai urmări. Într'un tîrziu simți că i se deschide înainte ca o cărăruie de lumină, își potrivi ochelarii și începu să scrie. — Pe la două, după miezul nopții, acoperise patru pagini cu slova lui mărunță, strînsă în rînduri dese și drepte. Răsufliă din greu și citi, în șoaptă, oprindu-se din cînd în cînd și urmărind cu gîndul căderea și răsunetul vorbelor lui în sufletul ei:

„Bine-ai venit, scumpă și neuitată prietenă a tinereții mele!

Vezi ce supus am fost, și cum te-am ascultat. Nu te-am urmărit, nu ți-am scris, și nici

CP 2304

Univ. "Petru Maior" Tg. Mureș

094638 2613

UN 1973

odată n'am căutat să aflu de ce-ai plecat, unde te-ai dus, și cum trăești. Și-acum îți scriu, ca și cum ieri ne-am fi despărțit, îți scriu cu același suflet pe care mi-l știți, căci, vezi tu, mie mi-a rămas toată iubirea aceea sfântă, mi-a rămas ca un ostrov de lumină în marele deșert al vremii — ș'acolo, din amintirile pe cari mi le-ai lăsat, eu mi-am zidit o bisericuță, și 'nchis în ea am trăit ca un pusnic, m'am gândit mereu la tine și nici n'am simțit cum au trecut acești treizeci de ani. Treizeci de ani! Cite vieți n'am trăit eu cu gândul, și cite nu vei fi trăit și tu a avea, în atita amar de vreme! . . . Ai găsit cu totul o altă țară, când te-ai întors. — Pe unde erai când ne băteam cu Turcii? Te gândiai tu atunci la noi, la neamul tău, la cunoscuții tăi de pe-aici? Eu mă gândiam adesea la tine. Îți făcusem și o scrisoare . . . în așteptarea morții, care 'n război are par'că ceva atrăgător în ea, și o simți pe lângă tine în fiecare clipă. — O, dac'ai fi văzut cum se luptau țaranii noștri, dac' ai fi văzut pe Românașii aceia, uscați și nervoși, cu ce frenezie se aruncau în brațele morții — cum i-ai fi mai iubit, și cum te-ai fi făcut să plîngi de admirație măreția acelei jertfe, și ce mîndra te-ai fi simțit să te știi soră lor, să știi că faci parte dintr'un așa neam de oameni! — Atunci am deschis eu ochii, și-am văzut cu ce minunate daruri a înzestrat Dumnezeu pe poporul nostru, și ce putere ascunsă, ce simțire aleasă, ce înălțare de suflet e în mulțimea aceea tăcută, harnică și îndurătoare a satelor noastre. De-acolo, din cîmpia aceea de groază, unde-au pierit atîția viteji, eu m'am întors c'o viață nouă, nouă și cu adevărat fericită. Tie-ți datoresc viața asta, căci tu m'ai îndreptat spre ea și toată fericirea asta tu m'ai învățat s'o cunosc și s'o prețuesc. Tu nici nu știi cită poezie ai pus în sufletul meu cu iubirea ta. Eu cu poezia asta am trăit, și numai la lumina ei am putut vedea atîtea lucruri bune și frumoase, la cari nici odată nu mă gândisem și de cari aș fi rămas pururea străin. Ți-aduci aminte ce mi-ai spus într'o seară la Nisa? Erai abătută, palidă, fusesesi citeva zile bolnavă, citiseși un roman trist, mi se pare: „Humiliés et ofensés“ de Dostoiewsky, și-ți era silă de toate, și-ți era necaz pe lume, pe mine, pe tine, pe mine mai ales, și mă certași așa frumos: „Ce faci tu cu viața ta? Te primbli, pretreci, iubești, joci

cărți, și vremea trece, și puterile tale se risipesc fără nici un folos. — Nu, dragul meu, asta poate să o facă orice netrebnic. Eu vreau să văd *un om* în tine. Uite, nu ți-am spus nici odată, dar sînt zile cînd mă muștră cugetul, par'c'aș fi părtaşă la o crimă, par'c' ai fi fost ostaș într'un război și eu te-aș fi făcut să părăsești cîmpul de bătălie, să-ți lași tovarășii în foc și să fugi cu mine, ca un mișel. . .“

Te mai gândiai tu atunci, că vorbele acelea au să-ți revie peste treizeci de ani, ca niște trimiși cari și-au îndeplinit solia? Da, și-au îndeplinit solia. Poate că n'ar trebui s'o spun eu. . . Dar e bine să știi că acele cuvinte au avut mare putere asupra mea. E bine să știi că viața în care le-ai sămănat nu s'a risipit în deșert. . . Și, Doamne, ce sentiment de liniște, de siguranță și de adevărată fericire îți dă o bătrînețe cinstită. Gîndul c'ai fost un om de treabă, că n'ai trăit numai pentru tine și c'ai făcut tot binele pe care-l puteai face, gîndul acesta îți aduce ca o nouă tinerețe la sfîrșitul vieții tale, — e un fel de primăvară șufletească, pare că toate se limpezesc și se luminează înaintea ta, și în lumina asta pînă și mîoarta capătă o înfățișare blîndă, amicală, o aștepti, ești pregătit în orice clipă s'o primești.

Iată, scriindu-ți rîndurile acestea, simt că mi se umezesc ochii de lacrimi; sînt lacrimi de mulțumire, sînt lacrimi de recunoștință pentru fericirea pe care mi-ai dat-o, pentru înseninarea asta nespus de dulce a bătrînelor mele, pentru tot binele pe care mi l'ai făcut cu iubirea ta.

Și-acum simt că te-aș putea vedea fără să plîng. . .“

Trimisese scrisoarea de dimineață, și toată ziua și-o petrecu în casă, făcîndu-și fel de fel de gînduri. Spre sară eși să se primble prin curte. Mereu se ducea la porțiță și se uita cu nerăbdare în lungul străzii. Pe maidanul din față o droaie de copii gîlăgioși se jucau de-a potera. Se uita cu drag la ei. Strigătele lor, amestecul acela de glasuri curate, proaspete, sonore, toată zarva aceea veselă și sănătoasă i se părea că e un cîntec al primăverii, și că pămîntul îl cîntă, și iarba, și florile, și tot ce e sbucnire de viață nouă în taina aceluia amurg. Nici n'a băgat de samă pe unde-a venit și cînd

s'a apropiat de el omul care-i întinse o scrisoare. Cum a tresărit și cum i-a tremurat mîna cînd a luat-o! Intr'un suflet veni în casă, aprinse lampa, își puse ochelarii, deschise plicul și citi:

„Știu, bunul și nobilul meu prieten, știu tot ce ai făcut. Și ai dreptate să fii fericit. Dar ce frumos gînd ai avut!... „Un fond de sprijin pentru copiii de talent ai țărănilor!“ Cu ce drag veți fi urmărind tu mișcarea asta nouă și sănătoasă, însuflețirea asta mîntuitoare a neamului nostru, și cît de mîndru trebuie să te simți cînd vezi ce viață curată, harnică și cinstită și ce puteri proaspete izvorăsc mereu din păturile de jos ale poporului, și cînd știi că tu ești binefăcătorul care-a ajutat puterile acestea să iasă la lumină.

Am aflat, prin spionii mei, că stai într'o odăiță cu chirie, la una din vechile tale slugi, că trăești acolo ca un pusnic și că nu te mai vezi cu nimeni din mulții tăi prieteni de odinioară. Și știi ce mă gîndiam azi, după ce ți-am citit scrisoarea? Mă gîndiam să vii, să văd dacă mai începe un pat în odăița ta, să mă fac păr-

tașa bunătații și înțelepciunii tale și să trăim împreună zilele cari ni-au mai rămas. Bine înțeles că toată averea mea aș pune-o acolo, unde ți-ai pus-o și tu, pentruca să pot împărtași pe deplin toată seninătatea aceea pe care o văd și-o admir în sufletul tău.

Vom fi săraci și fericiți amîndoi. Ne vom aduce aminte de tinereța noastră, vom citi vechile noastre scrisori, vom plînge din cînd în cînd, căci bătrîni bunî plîng de toate cele, și vom muri cu gîndul, că după noi rămîne-o faptă frumoasă, un pom sădit de noi, în ale cărui flori și roade se vor întîlni și se vor recunoaște sufletele noastre.

Poate fi oare o mîngăere mai dulce decît aceasta, la sfîrșitul unei vieți? Și unde, și în cine-aș putea eu găsi un tovarăș mai bun, decît în tine, care-ai înțeles de mult, care-ai izbîndit de mult ceace visez eu în ceasul acesta — cel mai sînt și mai înălțător din cîte le-am trăit? Vezi, a fost pe semne scris, ca iarăși să ne întîlnim și, după ce împreună am cunoscut frumuseța și farmecul tinereții, acum să ne aju-

Clasa a IV-a dela școala pop. rom. gr. or. din Săliște.

tăm unul pe altul a cunoaște și-a prețui un dar cu mult mai scump — poezia bătrîneții!...“

Iși răzimă capul pe mină, și închizînd ochii se gîndi mult la înțelesul adînc al acestor două vorbe din urmă. Inconștient, le repeta în minte. Treptat, sufletul lui se umplea de lumină și de evlavie. Marea putere a credinței i se lămuri, ca în fața unei minuni neașteptate.

Cînd se ridică și privi uimit spre ușa care se deschisese încet, o văzu aevea, ca și cum tăria gîndurilor lui i-ar fi adus-o. Cu zimbetul aiurit al omului care visează, păși spre ea, o cuprinse în brațe, și plinser' amîndoi, fără să-și poată spune un cuvînt.

Alexandru Vlahuță.

SUFLETUL.

— După ADA NEGRI —

*Era puternic. — Dumnezeu din ceriuri
A revărsat pe fruntea lui lumină.
Un cîntăreț al dorurilor multe,
Poet supus visării fără nume,
Era frumos în pacea lui senină
Și viețuia neînțeles de lumé.*

*Lui îi grăiaă cuvinte înțelese
Și stelele și lucrurile toate,
Cu glas vrăjit de tainic armonie.
Cu-aflita slavă ceriul i-a fost darnic,
Dar unei inimi vecinic depărtate
O dragoste el îi cerșia zadarnic.*

*Așa s'a stins cel mare'n întuneric,
Singurătatea-i străjue mormîntul
Și pe movilă soarele-i coboară.
Peste podoaba teilor în floare
Tremurător un cîntec poartă vîntul,
Asemeni unei paseri călătoare...*

*Azi, lutul mort în groapă se desface,
La sinu-i rodnic îl primește glia
Și se 'nfrățește cu pămîntul tată.
— Răspunde-mi tu, drumeț oprit în cale,
Ce-ai ocrotit pe strune poezia,
Ce-a mai rămas din cîntecele tale?*

* * *

*Tu, numai tu, cel îmbătut de soare
Și de lumina sfinț' a dimineții,
Tu, chinuit de ne'mplinite doruri
Ce ți-au zdrobit și inima și struna,
Tu 'nsîngerat, dar netnvinș al vieții,
Tu, suflete, trăi-vei totdeauna!*

*Cînd pacea dulce 'mbrățișează bolta
Și florile cu roua se sărută,
Și cînd oftatul dragostii curate
Va tremura în adîncimii de zare,
Se va 'mpleți în el nepricepută
Viața ta și sfînta ta visare.*

*Și cînd furtuni văzduhul infioară,
Și vijore 'n păgînă răsvrătire
Aprind temutul fulgerelor caier,
Cînd îngenunche pocăita minte,
Tu gemi atunci cu îngrozita fire,
Cutremurat de-aducerile-aminte.*

*Cînd limpede va legăna amurgul,
În lumii de stele-un cîntec de fecioare
Ce-și tremură sfielnic duiosia,
Și-aprins vâpaia patimii răsfrînge, —
Atunci, topit în ruga-i arzătoare,
Tu, suflete, cu jalea lui vei plînge.*

*Doar' cită vreme lunci vor fi în floare
Și-un trandafir va mai trăi în fire,
Cît buzele vor cere sărutare,
Iar florile seninii stropi de rouă,
Și cită vreme, tainică iubire,
Scînteia ta vei mai aprinde nouă;*

*Cînd crini nuntesc în razele de soare,
Și mindrii țin alaiul strălucirii,
În vijore și în adînc de mare,
În stelele ce rid în împrejururi,
Încopiat în taina sfinț' a firii
Veți dăinui tu, suflete, de-apururi!*

Octavian Goga.

Pintea Viteazul.

Dramă istorică în trei acte și un tablou.

De V. E. Moldovan.

Deodată cu Rákoczi al II-lea, capul răsvrâțiților unguri împotriva stăpînirii austriece, a ridicat armele și un nobil român din Măgoaja, (Hollómezó), cu numele Pintea. Pe la 1700, și-a părăsit căminul și, în fruntea unei cete de pușcași vestiți, a purtat luptă de guerillă, a cuprins cetăți, periclitînd mereu transporturile militare austriece. Acest Pintea a legat pe urmă pact cu Rákoczi, nu peste mult

însă, în urma unei tradări, a fost pușcat la porțile cetății Baia-mare, pe care o asediase. — Un căpitan al lui, Toader Crăciun, nobil din Borșa, a continuat lupta pînă la fuga lui Rákoczi. La 1717, acest căpitan nemițește o ceată de tătari cari jefuiau prin Maramurăș.

Figura legendară a lui Pintea e cîntată de popor în mai multe balade.

PERSOANELE:

<i>Pintea</i> , nobil român	de 30 ani.	<i>Paula</i> , fiica unui magistrat din Baia-mare	de 14 ani.
<i>Aron</i>	„ 40 „	<i>Pușcașul I.</i>	„ 24 „
<i>Udrea</i>	„ 40 „	<i>Pușcașul II.</i>	„ 28 „
<i>Toader Crăciun</i> } căpitanii lui Pintea	„ 30 „	<i>Costan</i> } feciori din Budești	„ 24-25 „
<i>Ioniță</i> , tînăr fruntaș, nobil, aprodul lui Pintea	„ 24 „	<i>Niculae</i> }	„ 24-25 „
<i>Ileana</i> , verișoara lui Ioniță, mindra lui Pintea	„ 22 „	<i>Pavel</i> }	„ 24-25 „
<i>Francisc Rákoczi II.</i> , principe	„ 30 „	<i>Un magistrat</i> din Baia-mare	„ 50 „
<i>Avrămuș</i> , soldatul și solia lui Rákoczi	„ 26 „	<i>Servitorul</i> lui — un român din Baia-mare	„ 50 „
<i>Ilie</i> , pustnic	„ 80 „		

Pușcașii lui Pintea. — Cetățeni și panduri din Baia-mare. Mai multe străji. Anul 1703.

ACTUL I.

(Scena reprezintă un ochi de pădure, la poalele munților. În perspectivă, munții. În fund și în stînga cite un stejar. Tufiș. Ieșire liberă în toate părțile. Doi pușcași lucrează la un cort sub stejarul din stînga. — Peste construcția primitivă aștern apoi învelișul înădit din țesături țărănești).

Scena I.

Doi pușcași așezînd cortul.

Pușcașul I.: Apoi zi că nu-s eū meșter.

Al II-lea: Laudă-te gură!

I-ul: Ce-i, mă? Nu-i mindru doară?

Al II-lea: Ca un cort de corturari. . .

I-ul: Țsta? Ce-i, mă, ai mîncat ceapa ciorii? Cuib de turturică, mă! Pe cînste!

Al II-lea: Vom vedea ce-o zice turturica. . .

I-ul: Ileana?

Al II-lea: Și turturoiu. . .

I-ul: Aha! Pintea? . . .

Al II-lea: Păi. . .

I-ul (întorcînd vorba): Mă, — eū cred că dragostea i va pune odată capul!

Al II-lea: Cui? Lui Pintea?

I-ul: Păi. . .

Al II-lea: Dar ce să mai facă? Doară-i om tînăr. . . Apoi nici dracul nu-i cum îl spoiesc.

I-ul: Adevărat!

Al II-lea: De doi ani de cînd se ține cu Ileana. Nu-i destul? . . .

I-ul: Ar fi destul dacă s'ar ținea numai cu Ileana. . .

Al II-lea: Cum, știi și pe alta?

I-ul: Eū nu știu, dar se vorbește. . .

Al II-lea: După vorbele lumii nu mă por-

nesc. Dar. . . spune, frățioare, ești tu poate mai cu forfoi?

I-ul (rizînd): Bag seamă. . .

Al II-lea: Pe dracu! Mă mir că te mai duci la spovedanie. . .

I-ul: Mă spovedesc la popistași. . .

Al II-lea (rizînd): Dacă te cruță dracu. . .

I-ul (ridicînd pînza): Prinde, mă! Așa! (Așează pînza peste cort, apoi rostogolesc din tufiș un trunchi de stejar, ca de doi metri, și-l așează, în loc de laviță, la ușa cortului. Din depărtare se aude buciumul cîntînd).

Al II-lea: Du-te adă hainele!

I-ul: Mă duc! Auzi, mă, ce mindru o mai drege Laie. . .

Al II-lea: Du-te numai, du-te!

I-ul (pleacă în dreapta. Mergînd cîntă după culise, acompaniat de buciumul de mai nainte).

„— Foaie verde de pe dos,

Ce te clatină brad frumos?

— Mă clatin c'am auzit,

Mări, că s'o sfătuit

Trei bărdași din Baia-mare

Ca să vie să mă taie,

Să mă puie pe trei cară,

Să mă facă la hotară

Temnița voinicilor,

Supărarea mamelor,

Temnița haiducilor,

Bucuria domnilor. . .“

(Cîntecul se depărtează, pe urmă se apropie din nou. În restimp se petrece scena II.)

Scena a II-a.

Pușcașul al II-lea și Ioniță.

Ioniță (întrînd din stînga): Gata?

Pușcașul II: Cit ai bate în palme!

Ioniță: Da, ian spune, care hăulește așa păgîn?

Pușcașul II. (rizind): Toderaș...

Scena a III-a.

Aceiași, Pușcașul I.

Ioniță (Cătră pușcașul I. care intră cu mai multe țoale): Mă Toderaș, de ce nu te-ai făcut tu popă, că ți-o făcut mă-ta gură bună... de pricopseală...

Pușcașul I. (rizind): Păi, nu știu slova, Ioniță.

(Pușcașii aștern un covor țărănesc pe trunchiul de stejar, iar celelalte haine le duc în cort).

Ioniță (trăgînd cu ochiul): Așa că-i meșter Toderaș?

Ileana (zîbind): Nici n'ar crede omul cînd îl vede cu ochii sgiți... (Toți rid).

I-ul: Bine m'ai plătit, cumătră. (Cătră el II-lea). Să mergem că aici nu-i de noi!

Al II-lea (plecînd în dreapta): Să-l folosești cu bine, Ileană!

Ileana: Mulțumim, Toderaș! Mulțumim.

I-ul (de după culise): N'ai de ce, Ileana! Cînd s'o răsturna pe tine, strigă-mă, să-l proptesc!

O nuntă românească. (Comuna Bouțari-interior, comit. Hunedoara).

Al II-lea (rizind): Și se teme că l-or rade po-pistașii...

Ioniță: Și se vor speria de el drăguțele... Cînd ar fi mers la horă, ar fi luat-o fetele razna pe răzoare de spaimă, ca oile popii din Breaza...

I-ul: De frica mulsului...

Scena a IV-a

Aceiași și Ileana.

Ioniță: Iacă și Ileana!

Ileana (intrînd): Bună ziua! Țsta-i cortu?

Ioniță: Place-ți?

Ileana (privindu-l cu bucurie): Place,

Scena a V-a

Ileana, Ioniță.

Ileana (șezînd pe trunchiul din ușa cortului): N'a venit încă Pîntea?

Ioniță (își pune mantaua jos și se tolănește pe ea, la picioarele Ileanii): Mai așteaptă și tu nițel!

Ileana (îngîndurată): Doamne, cît să mai aștept? Pînă-i lumea tot pe drumuri, tot pe drumuri... De mine par'că n'are habar... (își ia o ștergură și coasă).

Ioniță: Astîmpără-ți dorul, Ileană!

Ileana (cu arțag): Astîmpără-ți, astîmpără-ți! Lesne-i să zici! Voi, bărbații, par'că aveți inima în călcii...

Ioniță (rîzînd): Inima voastră a muierilor e ca ridichea; — dacă nu plouă, se face cucutoasă...

Ileana (oftînd înădușit): ... Ah!

Ioniță (imitînd-o): ... Ah! off!

Ileana: Fii cuminte, măi băiete!...

Ioniță (prefăcut): Ce ți-am făcut?

Ileana: Bine, bine! In loc să mă mîngăi, mă necăjești mereu... Cînd ești mă supăr, tu nu măi poți de voie bună. Cînd ești plîng, tu pleznești de ris. Vezi, vezi, Ioniță, ce rău ești!...

Ioniță (rîzînd): Păi, — ce vrei? de cite-or ești tu cu toane, să fac și eu față acră, ca

Ileana: Ai făcut iară vre-o pozna!? La alt ceva nici nu-ți stă mîntea!...

Ioniță: Ascultă numai! Azi dimineață am intrat opt inși, călări, în Mirășul-mare. Cînd colo, la casa satului, ce vedem? Doi jucuțai din Bistrița, cari veniseră după dare, au adunat întreg satul și, dacă careva n'avea bani, puneau pandurii să-l lege de un prun și să-l bată cu nuele de sînger pe pielea goală...

Ileana (cu milă): Sărmanii!

Ioniță: Cînd am sosit noi, bătuseră pe-o biată muieră bătrînă, de-i țîșnia sîngele din spate. Oamenii, cînd ne-au văzut, strigau

„Hora” jucată de nuntași. (Comuna Boufari-interior, comit. Hunedoara).

după moarea de crastaveți? Să n'am alt gînd, decît să te moșesc pe tine?!..

Ileana: Du-te, — du-te, — gură spartă!...

Ioniță: Ba io!

Ileana: Atunci rămîi!

Ioniță: Ba io!

Ileana: Dacă nu, — du-te!

Ioniță (rîzînd): Ba io!

Ileana (afectat, pare c'ar plînge): Nu te măi minca atîta cu mine!

Ioniță: Fii și tu măi veselă.

Ileana: Eu nu-s fără gînduri, ca tine.

Ioniță: Auzi, tu Ileană! — Atîta am ris astăzi, de-mi poate fi pe-o vară!

toți în gura mare: Vine Pinte! vine Pinte! Cum auziră pandurii de Pinte, — ie-te, copile, la fugă, peste garduri. Dar Pinte a poruncit să le dăm pace, că ei nu-s vinovați. De vină erau numai jucuțaii, pe cari i-am prins, i-am desbrăcat în pielea goală, i-am legat de prun și: trage-le băiete, cu nuiua! — Li se roșise spatele ca racii fripți... Oamenii rideau de se prăpădiau. Cînd i-am lăsat, s'au îmbrăcat repede și s'au urcat în căruță, bucuroși că au scăpat numai cu bătaia. Nu știu ce hodorigiaiu pe nemțește, dar unul, care s'a pus să miie caii, cum era minios pară, a dat ca un prost cu biciul peste urechile cailor. Caii s'au speriat, au

sărit odată în stînga și huzdup! — căruța s'a prăvălit în mocirlă... (Ride cu hohot.)

Ileana: Ha-ha-ha! Par' că văd ce ris o fi fost pe oameni...

Ioniță: Hăi, hăi! — D'apoi cînd jucății s'a'u luat la fugă după cai, cu căciula în mină, plini de noroi. Ba, s'a'u luat copiii satului după ei, cu pietri... și s'a'u răscolat și cîinii de după garduri...

Ileana: Mi-ar fi plăcut să te văd. Tu n'ai da o poznă ca asta pe doi boi... (ride.)

Ioniță (rizind): Zic e'u cătră Pinte: Căpitane, lasă-mă să prind iepuri cu ei! — Da el e'l n'avea poftă de ris. — Și a zis Pinte că cătră primarul satului: Cîtă dare mai aveți neplătita? — 200 de taleri! răspunse primarul. Pinte a scos 200 de taleri și a zis: Poftim banii și plătește darea oamenilor! Să fi văzut bucurie pe sătenii... (un biciu pocnește odată din pădure).

Ileana (tresare — cu bucurie): Auzi, vine!

Ioniță (ridicîndu-se): Mă duc înaintea lui...

Ileana: Du-te! E'u mă duc după apă. (La tunciorul și iese în stînga, Ioniță în dreapta.)

Scena a IV-a.

Pușcașul I. și II. vin din dreapta.

Pușcașul I.: Mai iute, mă, — mai iute!

Pușcașul II.: Spune-mi ce vreți?

I-ul: Da n'auzi că vine căpitanul?

Al II-lea: D'apoi?

I-ul: Ce? D'apoi? Dar nu vezi că-i necăjit? Căpitanul Udrea nu-i ca'n palmă, și toate-s pe dos în tabără...

Al II-lea: Da unde-i Udrea?

I-ul: S'a 'mbătut și doarme...

Al II-lea: Pe dracu! noi i-am adus horinca...

I-ul: Păi! d'ăia zic și e'u să nu dăm astăzi față cu Pinte... Haida, — iute! (Ies în stînga.)

Al II-lea (murmurînd): Dăm de dracu! Dăm de dracu!

Scena a VII-a.

Toader Crăciun iese din tufiș, cu patru țărani înarmați. În mina dreaptă ține un pistol.

Toader Crăciun (cătră oamenii lui): Tu, George, pune-te ici! Voi în stînga, după tufe! Țineți puștile gata! Dar să băgați de seama, poate să-l prindem de viu! Stați pitulați! Cîtinel, așa! Auziți, că vine! — M'ați înțeles? — Viu ori mort! (Se ascund în tufiș.)

Scena a VIII-a.

Aceiași, Pinte, Ioniță, pe urmă mulți pușcași.

Pinte (venind cu Ioniță din dreapta): Nu-mi place! Nu! Ce rînduială-i asta? Oameni-s împărășiați în toate părțile, — căpitanii ca'n palmă... (Toader Crăciun face semn și sare din tufiș în fața lui Pinte, la trei pași. Oa-

menii lui, de după tufe, țin puștile spre Pinte) Ce-i asta? (Pune mîna pe pistol. Ioniță ia pușca la îndemînă.)

Toader Crăciun (cu pistolul în mină): Un paș să nu faci, că te pușcăm! Dă-te prins cu voia!

Pinte (stînd neclintit): Prea te grăbești cu pușcatul, măi creștine! Pe mine glonțul nu mă prinde. (Sună din corn.) Dar să vă vedem pe voi acuși!

T. Crăciun: Să încercăm! (Trage cu pistolul în Pinte. Glonțul cade turtit. Oamenii lui rămîn uimiți, cași dînsul.)

Pinte (arătînd glonțul de jos): Ați văzut? Iar acum e rîndul meu. (Ridică arma.)

T. Crăciun (arătînd pieptul): Trage! Pe mine mă prinde!

Pinte (cu dispreț): Nu ești vrednic! (Spre oamenii lui T. Crăciun, cari stau înlemniți.) Dar voi ce aveți cu mine?

Unul din ei (Arătînd spre T. Crăciun): Dumnealui ne-a adus...

Pinte: Cine-i Dumnealui?

T. Crăciun: Toader Crăciun, nobil din Borșa, de lege românească. Aștia-s oamenii mei. M'a incredințat magistratul să te prind viu ori mort...

Pinte: Așa? Și: oare de ce?

T. Crăciun: Pentru tâlhărie... (Sosesc pușcașii înarmați, în fugă mare din dreapta.)

Pinte (îrîtat, cu pumnii încleștați, spre el): Ce-ai zis, nemernicule?

Pușcașii (intrînd): Ce-i aici, ce-i aici? (Fac ocol împrejurul celor cinci streini.)

Ioniță (amenințător): Ai să dai seama pentru vorba asta.

Pinte (cătră ei): Stați aici de-oparte. (cătră T. Crăciun) Pentru tâlhărie?

Toți pușcașii: Cine-a zis?

Pinte: E'u? Pinte, nobil Român din Măgoaja? E'u am 300 de oameni, dar nu-i am ca să jăfuesc cu ei! E'u am moșie destulă! M'am făcut haiduc, să apăr dreptatea, să apăr poporul și legea noastră românească... Și 'n ochii voștri sînt tâlhar pentru aceste fapte?

Mișei sinteți și voi și cei ce v'ați trimis... Dar mai mișei voi, cari v'ați dat armă în mina potrivnicilor, — cari vă vindeți sufletul și neamul. — Ascultă, Toader Crăciun, nobil din Borșa, și nu uita: E'u, Pinte, care apăr cu singele și viața mea poporul, drepturile și legea lui, vre'u să rămîn tâlhar, dacă oamenii de omenie sînt de pănura ta și a magistraților dela Bistrița! Rămîn tâlhar ca să pot apăra dreptatea de hoția și mișeliile voastre, a celor de „omenie“. (Cătră oamenii lui.) Și acum să-i duceți! Sînt sătul de omenia lor, care i-a adus să măucidă pe furis, — mișelește. — Legați-i doi cu doi și puneți-le pripoană, să nu fugă cu omenia lor din tabăra noastră de hoji. (Pușcașii

fac mișcări amenințătoare.) Dar cu blîndete, dragii mei. Hoții din tabăra lui Pinteza să nu uite, că sînge românesc nu-i iertat să ude spațele noastre, fie acei Români cit de orbiți ori fi. Că noi iubim pe cei de un neam cu noi, chiar și cînd aceștia ne greșesc. Plecați! O să hotărîsc pe urmă de soarta lor. — (Pleacă spre cort.)

T. Crăciun: — O vorbă, numai una — nobile Pinteza, o vorbă numai.

Pinteza (din ușa.): Astăzi nu! (Intră în cort) (Pușcașii îi leagă luîndu-i la mijloc, pleacă pe unde au venit, împreună cu Ionița.)

Scena a IX-a.

Pinteza și Ileana.

Ileana (venind cu ulciorul, grăbită.): Ce-a fost asta? Ce-a fost aci?

Pinteza (îi dă mîna): Bună ziua, Ileanuță! Stăi aci nițel, că mă întorc îndată! Mă duc la tabără... (pleacă în dreapta.)

Ileana (cu supărare): Lără te duci? Tot singură să stai toată ziua?

Pinteza (plecînd): Mă întorc, dragă. Am o leacă de lucru! (Buciumul sună de nou) N'auzi? (Pleacă.)

Scena a X-a.

Ileana și Ionița. (Intră din fund)

Ileana: Vezi, Ionița, cum mă lasă?!

Ionița: Nu fi copilă! Are de lucru! Se vede că magistratul vrea să-l prăpădiască! N'ai văzut că era să-l puște?

Ileana (speriată): Cine? Asupra lui a pușcat?

Ionița: Asupra lui.

Ileana: Și nu l-a nimerit?

Ionița: Ba nimerit zău, chiar în inimă. Dar glonțul nu l-a prins. Uite-l aci (ridică glonțul și-l arată Ileanii), s'a turtit...

Ileana (se uită la glonț): N'am crezut pînă azi! Ce zici, Ionița, cum să fie?

Ionița (incet): Păi, știu eu? Am tot auzit că nu se prinde glonțul de el, dar acu văzuî cu ochii. Tu nu știi nimic? N'ai văzut? nu ți-a spus nimic?

Ileana (misterios): Nu! nimic! Eu gîndesc că e fermecat! Dar n'am vorbit nici odată cu el despre asta.

Ionița: Se poate! Altfel...

Ileana (ascultînd): Auzi! Mi se pare că vine!

Ionița: Vine!

Scena a XI-a

Aceiași, Pinteza vine din dreapta.

Ileana: În sfîrșit!...

Pinteza (intrînd): Viu, viu! (cătră Ionița) Ionița, nu știu ce-i cu căpitanii! Nu știu unde-s!

Aron s'a dus în sat, că azi nu-i în slujbă. Da unde-i Udrea? Du-te și adă-mi-l aici!

Ionița: Mă duc căpitane! (Iese în dreapta.)

Scena a XII-a

Pinteza și Ileana.

Pinteza (așezîndu-se pe trunchiul de stejar): Și acu să mai povestim și noi. Nu vii la mine?

Ileana (se apropie și se așează pe genunchii lui): Doamne cît te-am așteptat! Tu ești rău!

Pinteza: Ce să fac? Am atîtea treburi...

Ileana (răsfățîndu-se): Și cum m'am speriat odinioară... M'am dus la izvor și de odată aud „poac"! Am înghețat toată și am venit într'o fugă să văd ce-i. (Netezîndu-i pletele) Tu nu te-ai speriat? Nu te-ai temut că te omoară?

Pinteza (zîmbind): N'ai văzut c'a tras cu pistolul în mine?

Ileana (cu mirare prefăcută): Voia să te puște? Și nu te-a nimerit?

Pinteza: Ba nimerit zău. Uite, aici! Dar glonțul a sărit dela mine ca nuca din părete.

Ileana (tot mai cu mirare): Nu te-a prins glonțul? Am tot auzit că tu ești năzdrăvan, dar n'am crezut... Tu nu mi-ai spus!

Pinteza (cu bunătate): Nu-i așa lucru mare.

— Uite, o cămașă de zale, care o port pe mine cînd plec la drum. E făcută din zale mărunte, încît gloanțele nu pătrund prin ea. Poate, dacă ar pune cineva în pușcă gloanțe mărunte de argint, ca firele de griu... Dar tu nu spune nimăru! Mai bine-i să creadă oamenii că am farmece. Aū mai mare încredere în mine... (sună un bucium de după culise) Ce-i?

Ileana (se ridică de lingă Pinteza): O strajă! Doamne, că n'am pace astăzi de ei!

Scena a XIII-a.

Aceiași, o strajă.

Pinteza: Ce veste-i?

Strajea: O scrisoare, căpitane!

Pinteza: Cine-a adus-o?

Strajea (dîndu-i scrisoarea): Un om din Baia-Mare...

Pinteza: Din Baia-Mare? — Bine!

Strajea (salutînd): Să trăești, căpitane! (pleacă)

Scena a XIV-a.

Pinteza, Ileana.

Ileana (apropiîndu-se): Scrisoare? Dela cine?

Pinteza: Nici eu n'am văzut-o încă! (O desface și citește).

Ileana (Se așează pe genunchii lui): Ce scrie?

Pinteza: Așteaptă, tu! N'am cetit-o încă (citește și după ce o isprăvește, o pune în buzunar.) Hm! hm!

„Legunăritul” ca ocupație principală a locuitorilor din comuna Bungești.

Ileana: Mulțumim! Dacă zici din inimă.

Pintea: Nici nu din cot! (Scoate scrisoarea dela Paula și citește. Stă cu spatele spre cort).

Ileana (se ridică încet, se apropie tipii de ușa cortului și-și scoate capul să-l vadă. Când îl vede că citește scrisoarea, se necăjește. Pintea zîmbește citind. Ileana se apropie încet). O, că dragă ți-e scrisoarea aceia!

Pintea (se întoarce rîzînd): Da ce-î, nu dormi?

Ileana (înfuriată): Ba dorm!

Pintea: Și nu ți-s curate visurile?

Ileana (plîngînd): Tu nu mă mai iubești; tu ai mai multe draguțe decît degete la mîni; tu mă înșeli, mă omori...

Pintea: Și?...

Ileana: Și mă îngropi!

Pintea: Doar nu te-oî lăsa desgropată!?

Ileana (plînge cu hohot): Of!...

Pintea: Ce-î cu tine, Ileană?

Ileana: Lasă-mă!

Pintea (se ridică și o mîngăie): Nu te amări, Ileanuță! Am glumit. (îi cuprinde mijlocul). Nu te superi?

Ileana (îi cade în brațe plîngînd): Tu ești rău! Mă necăjești! Nu mă ai dragă...

Pintea: Nu crede, Ileanuță! Ți se năzarește numai. (Buciumul sună de nou) Auzi! Ce-o fi oare?

Ileana (se desface din brațele lui): Iară! Îmi vine să turb. (Intră necăjită în cort și răstoarnă ulciorul) Și asta!

Pintea: Liniștește-te, Ileanuță!

Scena a XVIII-a.

Pintea, o strajă.

Straja: Căpitane, au venit trei feciori din Budești ca să-î ieî de pușcași în tabără.

Pintea: Adă-î la mine.

Straja: Îi aduc, căpitane! (Iese în dreapta).

Scena XIX-a.

Aceiași, Costan, Nicolae și Pavel.

Straja (intrînd cu feciorii): Iată-î aici, căpitane!

Costan
Nicolae
Pavel } Bună vreme, căpitane!

Pintea: Să trăiți feciori! Da ce vînturi...?

Costan: Venim dela Budești și am vrea să ne ieî și pe noi la dumneata.

Pintea: D'apoi, ce necazuri v'au făcut pe voi să vă lăsați vetrele? Știți voi că viața noastră-î grea și fără hodină și-î cu capu a mină?

Pavel: Ba știm, căpitane! Dar ce-o da Dumnezeu o fi și cu noi. Acasă nu mai putem trăi.

Pintea: De ce?

Nicolae: De străini, Căpitane! Vai de viața noastră!... Vin călugării popistași și ne botează cu de-a-sila în legea lor. Pandurii ne bat. Pe cel ce nu trece la legea lor, îl duc la cătane, ori îl bat și-l măresc darea, să n'o poată plăti. Popa nost de legea românească, e fugit în Moldova dinaintea călugărilor fără barbă...

Pintea (trăgănat): Așa, — așa!

Pavel: Iarna apoi, când dă geru, ne pun la „dereș”. Ne desbracă în pielea goală și toarnă apă rece pe noi, pină se sloiește. Apoi ne bat cu biciul, pină se rup sloi de pe noi. Două săptămîni ne ustură mereu pielea. Vai de sărmanii cari ajung la „dereș”.

Pintea: Știi voi să țintii cu pușca?

Costan: Știm, și vom mai învăța.

Pintea: Bine! Vă primesc! (sculîndu-se) Să puneți jurămînt! Vreți să jurați?

Costan: Jurăm, căpitane!

Pintea: Iată, vă spun, să știți, că acela care-și calcă jurămîntul, cu moarte silnică va muri!

Nicolae: Să moară, căpitane!

Pintea: Bine! Acu luați-vă căciula de pe cap, ridicăți trei degete și ziceți după mine!

(Toți ridică mîna dreaptă)

Pintea (ridicînd mîna): Eă, creștin de legea românească...

Toți trei: Eă, creștin de legea românească...

Pintea: Mă jur pe legea mea și pe sfînta Troiță...

Toți trei: Mă jur pe legea mea și pe sfînta Troiță...

Pintea: că nu voi da înapoi nici odată,

Toți trei: că nu voi da înapoi nici odată...

Pintea: și dela nimic ce mi-or porunci...

Toți trei: și dela nimic, ce mi-or porunci...

Pintea: măcar care din căpitani, ori fruntași...

Toți trei: măcar care din căpitani, ori fruntași...

Pintea: nici în bătae, nici în lagăr...

Toți trei: nici în bătaie, nici în lagăr...

Pintea: și nu voi cruța nici un dușman...

Toți trei: și nu voi cruța nici un dușman...

Pintea: nici cu viclenie nu voi face vînzare!...

Toți trei: nici cu viclenie nu voi face vînzare!...

Pintea: Așa să-mi ajute Dumnezeu și Maica Preceastă! Amin!

Toți trei: Așa să-mi ajute Dumnezeu și Maica Preceastă! Amin!

Pintea (stringînd mîna cu toți trei): Bun sosit! Să trăiți, feciori!

Toți trei: Să trăiești, căpitane!

Pintea (cătră strajă): Să-î duci la aprodul Ioniță și să-î spuî că i-am jurat și să le dea haine și pușcă!

Straja: La poruncă! Să trăiești, căpitane! (Pleacă toți în dreapta).

Scena a XX-a.

Pintea și Ileana.

Pintea (mergînd spre ușa cortului): Dormi, Ileană?

Ileana (din cort): Ba!

Pintea: Nu vii afară?

Ileana (necăjită): Să vii? Abia am grăit trei vorbe și... (sună un bucium repede) Nu ți-am spus?

Pintea: Zău, nu știu ce aș astăzi!

Scena a XXI-a.

Acieaș. O strajă vine din stînga.

Straja (intrînd): Să trăiești, căpitane!

Pintea (scurt): Ce-î iară?

Straja: Căpitane, o iscoadă aduce veste că aș pornit spre Baia-mare 12 cară cătănești, cu puști, cu pulbere și griu. Tot carul cu patru cai Vin încet spre noi, depărtare de două ciasuri.

Pintea (liniștit): Și cite cătane?

Straja: 40 de călăreți, căpitane!

Pintea: Și pe unde vor trece?

Straja: Gîdesc că pe la Buturugă...

Pintea: Hm! (repede) Căpitanul Aron n'a venit încă?

Straja: Nu, căpitane

Pintea: Să vie aprodul Ioniță!

Straja (ieșind în dreapta): Îi spun!

Scena a XXII-a.

Pintea și Ileana.

Ileana (ieșind din cort): Și tu te duci?

Pintea: Tu ce zici?

Ileana (rugătoare): Nu te duce.

Pintea: Da ce să fac?

Ileana: Se duce Ioniță.

Pintea: Mă tem să nu scape...

Ileana: Las numai pe el. (buciumul sună) Auzi că vin.

Scena a XXIII-a.

Acieași și Ioniță.

Ioniță (intrînd): Bună ziua!

Pintea (salutînd cu capul): Spusu-ți-a straja de ce te-am chemat?

Ioniță: Spus, căpitane! Sintem gata!

Pintea: Eă nu merg! Ai putea să isprăvești tu cu oamenii?

Ioniță: Să-î prindem? Lasă-î pe mine!

Pintea: Ei sint 90. Tu du-te cu 80 pușcași să nu vă scape!

Ioniță: Nu scapă ei din cursa mea!

Pintea: Să-î așteptați la Buturugă!

Ioniță: La strîmtoare? Bine, căpitane!

Pintea: Așadară, cu noroc!...

Ioniță: Mă duc, că înserează! (plecînd) Să-nătate bună.

Pintea: Să vii cu bine!

Ileana (în urma lui): Să nu te-aducă alții.
Ioniță (de după culise): Atita pagubă.

Scena a XXIV-a.

Pintea și Ileana.

Pintea (se așează pe trunchiul de stejar. Ileana lângă dînsul). Făcutu-ți-am pe voe? (O cuprinde cu drag).

Ileana: Da-î pe voia ta, nu? (se apropie de dînsul).

Pintea: De nu era și pe voia mea nu rămîneam.

Ileana: Așa ești tu! Nimic nu faci pe voia altuia...

Pintea: Nu-î bine să umble bărbatul după mîntea muierescă!

Ileana: Măi, măi! Par' că muierile nici n'ar avea mîntea... Ba aū zău ele!

Pintea: Atunci cînd n'ar trebui! Ce?

Ileana: Baa... (de după culise se aude un tulnic de alarmă).

Pintea (ascultînd): Se duc...

Un glas de după culise (strigă): Pușcașii lui Aron, la arme-e-e! (un tulnic sună din nou alarmă).

Alt glas (după culise, mai îndepărtat): Pușcașii lui Aron, la arme-e-e!

Glasul lui Ioniță (după culise): Toporu și pușca! Unu, doi! Toporu și pușca!

Pintea (zîmbînd): Bun căpitan!

Alt glas (de după culise, de tot departe): Pușcașii lui Aron la arme-e!

Glasul lui Ioniță (tot mai departe): Toporu și pușca! Unu, doi!

(Se face liniște)

Ileana: S'aū dus...

Pintea: Ce bine că am rămas. M'am prea ostenit azi. (Stă pe gînduri).

Ileana: De ce tacî? La ce te gîndești?

Pintea: La nimic; hodinesc! (tăcere) — Doamne, ce vreme frumoasă-î...

Ileana (Pe gînduri privind cerul) Uită-te, a răsărit o stea.

Pintea: A sosit și sara! (Se înserează încet, se face liniște în codru. O pasăre începe să cînte în tufiș și cîntă pînă la sfîrșitul scenei).

Ileana: Ce seară frumoasă! Doamne, par' că ași sta toată noaptea aci lângă tine! Să tot povestim și să privim la cer... Uite și luna. (Deasupra munților se ivește luna plină).

Pintea: Nu știu cum, decite ori stău așa sara în pădure, mă cuprinde o jele, un dor de nu știu ce. Par' că-mî tot șoptește cineva la ureche: Pinte, bucură-te, că nu mai ai mult!

Ileana (cu duioșie): Nu, dragă, nu! Lasă, nu te mai gîndi la asta! Aș muri fără tine! (Îl cuprinde cu patimă în brațe.) Nu, nu te las eu, să vie ori ce-ar veni. (Pintea o ia pe genunchi și stău așa pe gînduri. Din depărtare se aude o doină duioasă de fluer).

Pintea: Ascultă ce frumos cîntă! (tac și ascultă. Glasul de priveghietoare se îngînă cu fluerul. Într'un tîrziu): Ilenuță, tu nu mi-ai cîntat de mult...

Ileana: Am cîntat destul, cînd am fost singură...

Pintea: Cîntă și acu. Cîntî?

Ileana: Dacă ții isonul cu cavatul.

Pintea: Bine! Adu-mi-l din cort!

Ileana (Intrînd în cort): Să-ți cînt cîntarea ce o cînt de dor, cînd tu ești departe...

(Aduce cavatul; se așează lângă Pintea și-l cuprinde cu brațul).

Pintea: Cîntă, să vād dac'o știu!

Ileana (cîntă, iar Pintea o acompaniază cu cavatul):

(Fiecare șir bis)

Toarce mîndră, toarce, toarce,

Pînă badea s'a întoarce!

Eū fuiorul mi l-am tors,

Badea nu s'a mai întors.

La ce, bade, zăbovești,

Și la mîndra nu gîndești!

La ce, bade, întirzii

Și la mîndra nu mai vii!

(Se aude tulnicul din munte. Scena se întuneacă și cortina se lasă încet. Pintea și Ileana rămîn îmbrățișați)

— CORTINA. —

CÎNTEC.

— Reminiscentă. —

Cine-ar fi vāzul frumosul

Cerului senin de vară,

Dacă n'ar fi fost seninul

Din privirea de fecioară? —

Cine-ar fi cîntat slăvire

Îngerilor prea-curați.

Dacă n'ar fi neprihana

Din obraji nevinovați? —

Și fără trandafirul

Obrăjorilor frumoși —

Cine-ar fi știut vre-odată

Trandafirii de sint roși? —

Fatma.

DĂRI DE SEAMĂ.

— Cîteva lămuriri asupra cărții dlui Sandu-Aldea «În urma plugului». —

(Continuare.)

Între cărțile noi atașate acum de curînd e și „În urma plugului” de D. Sandu-Aldea, una din cele mai alese cărți cari au apărut în anii din urmă. Pînă acum în literatura noastră cu subiecte din popor nu găsim răsune, decît firea românului, înceată, greoaie, închisă în sine, visătoare; se uita, că doina are încă o parte repede aprinsă, o „fugă” plină de vigoare și sete de viață. E dureros plînsul în începutul doinei, în care suferința înăbușe focul firii, dar lacrima nu poate stînge cu totul atîta viață, și ea izbucnește aprigă, inflăcărată, sălbatică strîgîndu-și par’ că prisosul de putere ce stă înlăntuit. Din această fire aprinsă a românului s’a născut cartea „În urma plugului”.

E un fel de redeştere, de reîntoarcere la omul natural, plin de vitalitate, cu simțăminte violente și cu hotărîre în acțiune, a omului în care viața pulsează cu toată intensitatea reinvierii, e o imprimăvărare a firii în tregi omenesci, în spiritul acestei cărți. — Desigur că în literatura obișnuită cu literatura străină — care s’a reflectat și în literatura țării noastre — fie cea romantică ajunsă la neurastenism, fie antipodul ei cea realistă, care în fond poartă aceeași pecete a pesimismului, trecută numai delă individ la societatea întreagă sau transpunînd mizeria sufletească în realitatea însăși — desigur că spiritul acestei cărți a trebuit să pară prea crud, prea tare, prea sălbatic. Pentru sănătatea simțirilor, pentru ceea ce e curat, omenește, firesc în suflet, publicul încă supra-senzibil, căruiu numai rafinări îl face impresie, n’are înimă. Nuvelistul însă nu s’a condus după receptivitatea publicului ci după simțirea lui, de aceea volumul său trebuie considerat din acest punct de vedere. Afîrmînd ceea ce găsește expresiv artistul, critica trebuie să urmeze mai departe căuînd să arate întru cît el realizează aceasta, întrucît acțiunile ființelor rediate servesc ca să le precizeze firea, și nu să se mărginiască numai a arăta că ceea ce l-a impresionat e nepoetic sau neexpresiv.

Asupra cărții Dlui Sandu afară de dl Iorga — care într’o dare de seamă din „Sămănătorul” caută să hotărască caracterele marcante și de merit ale acestei cărți, dar care prin titlul: *Doau cărți pentru Români* în care o coprinde, dă prilej criticii să treacă peste justetea vederilor expuse și să comenteze numai faptul, dacă cartea corăspunde în adevăr scopului căruiu o hotărîște dl Iorga sau nu — și afară de darea de seamă din „Luceafărul” a dlui S. Pușcariu, care accentuiază asemenea spiritul nouă sănătos al acestor nuvele, relevînd și cîteva din cele mai frumoase părți, toată critica ce s’a mai scris dovedește nepătrunderea în adevăratul cuprins al nuvelilor. Vom răspunde deci acestora din urmă analizînd întreg volumul.

În nuvela „Sima Baltag” sînt cuprinse caracterele tipice psihologice ale tuturor personajilor din celelalte nuvele. Sima devine feciorul boerului Eremia din „Niță

Mindrea” și-apoi vătaful Vasilache din „Fără noroc”, cu care slăbește oareși-cum vigoarea firii caracteristică a celorlalți.

Sima a fost un copil orfan crescut pe mîni străine și oropsit de toți. Traiul în nevoi îl întărește firea făcînd din el un flăcău voinic și mîndru, harnic și cu drag de țarină. Însă ce blestem pe el se munciască numai ogorul altuia! Totuși el lucrează cu tragere de inima, căci îi e dragă munca și pămîntul dătător de hrană. Din viața lui oropsită se ridică printr’un roib, sprinten și drag, căpătat ca dar, cu care cîștigă prima biruință, în fuga nebună, asupra celor de-o seamă cu el. Dar roibul lui pierde; e o mină pizmașă care îl-a otrăvit, știe el bine... (Aștia a avut el bun pe lume și asta i-au răpit-o dușmanii). Lovit în ce a avut mai scump, el pleacă în toată lumea, dar rătăcirea fără rost nu-i poate alunga setea de răzbunare, și el se întoarce ’napoi cu hotărîrea să plătiască lui Costea Martoc, pe care îl bănuia, pierderea calului lui. — Într’o seară, pe cînd acesta se întorcea dela tirg, Sima îl răpune. După o bucată de vreme în care nu i se mai dă de urmă, apare iarăși inții la un boer Cornea, pe care însă îl părăsește cînd acesta nebăgîndu-l în samă hărnicia îl umilește, și-apoi ea argat la popa. Intunecat și tăcut el muncia cu drag și aici, dar în inima lui numai cel de sus știe cît îl durea dorul de viață înlăntuit, mai cu seamă decînd dragostea pentru preuteasă prinse a-i incolți. Căci o putere ascușită îl trăgea spre aceea femeie frumoasă, plină de viață și putere ca o femeie de haiduc. Din clipa însă cînd Sima într’o luptă cumplită cu un taur turbat o scăpa dela moarte, toată dragostea ei înăbușită de mîndria și cinstea femeiească, izbucnește aprins, înlăntuind-o pentru totdeauna de flăcăul aprig și voinic. — În noaptea crăciunului, pe un viscol grozav, el fug, în goana nebună a cailor și orbiți de viitor el da într’un vîrtej ne’nghețat al Dunării în care se prăpădește și sanie și fugari.

Nuvela se începe cu tabloul de toamnă al țarinei pe care ară Sima, schițat numai în cîteva trăsături pline de viață. E un fel de prefață a întregului volum acest început, în care se exprimă toată dragostea ogorului, care „îndoie de mijloc pe plugari și-i înlăntue toată viața lor de pămînt, amestecîndu-le sudorile cu țarina lui”, în tot volumul plătînd aceeași „mireză înviorătoare de pămînt reavăn”. Într’un articol din „Voința Națională” d. Evan critică această scenă ca nemulțămitoare sufletește, fiindcă se idealizează tocmai în Sima, „criminalul și veneticul”. legătura sfință a Românului cu pămîntul. Ar trebui trecut peste acest punct, ca de altfel peste întreg articolul din „Voința Națională”, așa de pămînaș și răuvoitor, deoarece nota neplăcută și-o face D. Evan singur gîndindu-și pe Sima cum nu-l descrie nuvelistul; totuși opim aici atențiunea pentru a arăta pelîngă frumșeta descrierii în sine, că scena aceasta

are o valoare hotărâtoare în precizarea firii lui Sima. Sima nu e un vîntură-tară, nici un criminal (de aceasta se va vorbi mai tîrziu). Viața lui de venetic nu e hotărîită de firea sa, ci de soartă. El nu e un tip à la pribegii lui Gorkii, de pildă, în firea cărora stă necesitatea de a umbla mereu din loc în loc, de a nu se lega nicăiri pe mai mult timp, ci tocmai din potrivă. Acolo, unde e primit să munciască, muncește cu o dragoste ca la bunul său propriu. Așa la boerul Cornea, așa aci la popa „de a cărui gospodărie se lipi cu tot sufletul“, unde se accentuează tocmai aceasta dragoste de ogor, rămasă curată în inima lui, deși fără nici un colț de pămînt a lui. În munca pentru alții își caută el mîngăierea, și acum, cînd lucrează ogorul preotului, „el simte puterea nevăzută care-l trage spre pămînt. În plăcerea muncii el uită că e numai slugă, și cu dragoste apasă plugul în pămîntul mînos... În această satisfacere sufletească încep să cînte. Cîntecul hoțului de caf, plin de viață, aprins, ce-i venise întimplător în minte, în care putea să-și descarce toată setea lui de acțiune, tot dorul de viață — îi amintește însă de calul drag și atunci glasul curmîndu-i-se, toată viața lui de până atunci i se deapănă în minte“. . . E o dovadă de finețe artistică aceste prime pagini în cari fapte răslete, dar cu însemnătate pentru hotărîrea firii lui Sima, se îmbină firesc, fără să împrăstie unitatea scenei, la care se adaugă precisiunea în care e încondeiat totul. Despre Sima se spune numai cum îi erau ochii: „acei ochi, mici, vioi ca de tatar, mai totdeauna ascunși sub strașina căciulii, din care își năuă privirile ca două sulii!“ și această descriere a unei figuri centralizată numai în ochi, ajunge pentru a-l vedea deplin; orice adaus de amănunte ar fi întunecat și destrămat imaginea clară și hotărîită, cuprinsă în aceste două rînduri.

Aceeași sete de muncă o arătează și la boerul care îi dăruise calul și la Cornea, unde făcea pe vătaful. Asprimea lui cu țărani ce-i răi n'a plăcut „Curentul nou“, care găsește imoral și sălbatic să-ți faci datoria, să te aperi — sau să aperi — bunul celui la care te-ai prins — în potriva hoților sau încălcărilor — ori dacă ar veni cineva regulat să se pună nepoftit la masa unuia din dumnealor, nu l-ar da pe ușe afară cu toate ideile de bine obștice și nu același lucru l-ar cere și servitorului? Mai mult, în „Curentul nou“ se numesc, acești oameni harnici, care alegă din zi pînă în noapte ca să-și agonisiască pînea, care își muncesc singur pămîntul, despre care nu se spune nicăiri că apasă pe țărani sau că îi storc în muncă: „lipitori ale satului“. Trăește Sima pe pielea satului său Nița Mîndrea, fiul boerului Eremia, care conducînd moșia acestuia se poartă rău numai cu un sat de „mîncinoși puturoși și hoți“, care îi fac zile amare prin hoțiile și șiretlicurile lor? Desigur că „Curentul nou“ însuflețit de marinimoase idei, ar fi vrut, ca atît Sima cît și Nița să ese în potriva oamenilor răuvoitori nu cu biciul în mînă, ci cu „opere literare de moralizare“. Di Sandu nu a vrut de loc să intrupeză în eroii aceștia chipuri ca Domnița Viorica, de V. Pop, sau eroul din „Străin în țara lui“ (I) de dl Radulescu Niger. Fiica omului energic și hotărît capătă relief nu-

mai din faptele acestea. Căci D. Sandu nu descrie psihologic pe oamenii ci cu măiestrie îi pune în acțiune în care îi lasă singuri să-și impună și hotărască felul lor de a fi și de a gândi. Oamenii aceștia în care strigă dorul de viață, au nevoie de acțiuni puternice spre a trăi, ridicînd ori ce faptă după intensitatea simțurilor lor. Sima Baltag, omul care în fuga calului simte că ar „face cremenea praf în mină“, nu poate lăsa nerăsunată moartea calului său, care a făcut să-i singere inima. Patru luni trec dela faptă pînă la răsplată, care timp întărește decisiunea lui. Nu era chip să trăiască în această umilire, trebuia să și ia piatra de pe inimă. Gu chibzuiala omului care face o faptă dreaptă, îl omoară el pe Martoc. Pelingă starea psihologică originală a unui om decis să facă un omor și care-și păstrează calmul pînă în ultimul moment, paginile aceste mai cuprind o măiestrie artistică în redare. Sima iusuși trăiește acele clipe de așteptare, nuvelistul dînd simțirea acestuia și nu observațiunile unei a doua persoane; și deși toată scena nu revine decît în amintirea lui Sima — și nu că fapta ce se întîmplă în realitate, totuși precizarea descrierii pînă în cele mai mici amănunte e motivată de cuvintele „cum fine de bine minte toate amănuntele zilei aceleia cînd a răpus el viața de om“. Cum retrăește Sima a avea totul, așa e redat. Crimpele gândurilor sînt încadrate de impresiunile care îi atrăgeau atenția în clipa așteptării dușmanului, obiectivismul, cu care sînt urmăriți întărind reprezentarea. Așa se redă tot drumul parcurs de privirea lui Sima începînd cu „trîmba uriașă“ a cerului albastru și apoi apropiindu-se din ce în ce, peste lănușul de păpușoi, pînă se oprește pe iarba dintre moșoroaiele dela picioarele sale, alterînd percepțiunile vizuale cu gîndurile legate de acestea și cu impresiunile celorlalte simțuri. E una din cele mai frumoase pagini ale literaturii noastre. Critica potrivnică, pare însă că ignorează această frumusețe deoarece, trece peste ea — numai D. Evan, vorbește, nu propriu zis de aceasta, ci de rezultatul omorului, condamînd ca greșală de psihologie, lipsa remușcărilor la Sima. Aceasta lipsă de remușcări însă servește tocmai spre a-l caracteriza. Sima face omorul cu toată hotărîrea; e o răzburare, pentru care nu-și face cineva remușcări fiind convins, că răsplătește ceva cu dreptate; de aceea și satisfacerea de a fi fost prevăzător ca să nu fie prins. În Sima, nuvelistul nu vrea să exprime starea unui om slab de voință, care nu se poate decide, sau care după săvîrșirea faptei se căiește; ci din potrivă omul decis. Dacă a făcut bine sau rău, Sima nu gîndește, el știe numai că s'a răzburat de nedreptatea făcută; și acum, cînd retrăește scena care nu s'a sters din amintirea lui, ci păstrează aceeași intensitate de contururi: a răpus doar viața de om! — e firesc să și-o refacă cu aceeași convingere de dreptate. Prin aceasta se fixează și mai clar icoana firii lui. Lipsă de remușcări, pretinsa imoralitate, și-o va explica tot cititorul care va vedea în această nuvelă intruparea unui tip hotărît și nu tendința de a arăta ce e bine sau rău de făcut.

Un voinic ca Sima nu se îndrăgostește de fitece fată, ci îi trebuie o femeie cu aceeași simțire aprigă ca a lui.

Și cînd găsește potrivirea aceasta sufletească în preuteasa, care era o femeie „ca de haiduc“, el nu o cucește făcîndu-î ochi galeși sau învîrtindu-se în jurul casei cîi cîntîndu-î cîntece de dor, ci scîpîndu-o dela mîoarte. Unui taur turbat ce se repezise asupra preutesei, i se pune în față Sima cu toporul în mînă. Nuvelistul nu șovăie în fața mîrimii tragice a unor astfel de scene. „Ciocnirea turbată“ între cumplitul animal și românul ce îi sta neclintit ca un zid, în față, îl ispășește. E plăcerea de a putea desfășura toată activitatea eroilor săi, în scene infocate ca și firea lor. Așa e această luptă năpraznică a flăcăului vinjos cu taurul, pe care descrierea o redă cu aceeași iuteală a desfășurării acțiunii, cu aceeași sacadare a mișcărilor în clipele de deznădejde. — Aceeași îndrăzneală în alegerea stărilor o arată în nuvela „Robul“ unde flăcăul Tudor își așteaptă moartea din șapte puște îndreptate asupra-î și care se repetă și în „Fără noroc“, numai că în aceasta din urmă e slăbită, deoarece Vasilache asupra căruia e îndreptată pușca, nu se așteaptă serios la moarte. În viitorul cumplit al stărilor, care încordează cu tărie atît trupul cît și sufletul, își descarcă nuvelistul energia.

În nuvela „Murgu“, una dintre cele mai desăvîșite ca stil, dar a cărei acțiune propriu zisă e slăbită prin încadrarea prea palidă, prea calmă, a unui început și sfîrșit de povestire, care nu e acordat în același ton cu fondul — e cuprinsă asemenea o luptă de un puternic dramatism, între un boer și un hoț de cai. Pornit înții numai să prinză pe niște oameni care îi juiau copacii pădurii, el dă de niște hoți de cai cari poposiau. Cînd aceștia, la auzul nechezatului murgului, vreau să fugă, el culcă cu un glonte pe unul la pămînt și apoi se ia după celalalt. În goana după fugăr crește și întăritarea de a-l prinde, așa că toată luptă cumplită dela sfîrșit, e motivată de această apărere crescîndă, care e scoasă cu măiestrie în relief de nuvelist.

În „Nița Mindrea“ sînt de asemenea două scene de aceeași putere: înții Mindrea între locuitorii răsculați și al doilea lupta sa cu lancu Doca. Scena înții, deși asemănătoare cu cea dintre Tanase Scatiu și țărani răsculați din „Viața la Țară“ a D-lui D. Zamfirescu, totuși în felul nou cum e redată, își păstrează deplină originalitate. La D. Sandu e poate o dovadă de mai multă finețe atît în iuteala stilului care redă acțiunea, cît și în prătrunderea psihologică a ființelor cari vorbesc în fraze întrerupte de emoție, de șovăire între frică și bărbăție, cît și în economia de descriere. Totuși mai sus decît aceasta stă lupta între Nița Mindrea și lancu Doca, în care doi oameni de aceeași putere și tot atît de porniți stau strînși piept la piept în luptă care pe care. Fraze scurte și znuincite ca mișcărilor lor spun totul. Vorbă de loc: numai femeia lui Doca care-și vede bărbatul șovăind să cază strigă ajutor. Apoi cînd amîndoi s'au prăbușit la pămînt, Mindrea care era deasupra pune învinsului mina în gît: „Să sari la mine, hoțomane, hai?“ În întrebarea aceasta scurtă care mai păstrează ceva din respirația repede și aprinsă a luptei se exprimă toată starea sufletească alui Mindrea, care biruitor, avînd „sub genunchiul său pe Doca, bătașul

satului“ nu mai vroia să-l omoare, ci cu aceea vorbă venită instinctiv, voia să-l facă să simtă umilirea lui. Satisfacerea însă nu durează mai mult de-o clipă, căci Doca îl înjunghie pe dedesupt. Faptul, că lupta se dă piept la piept și nu cu arme, pelingă că o scoate din obicinuit, apoi mai înaltă strășnicia ființelor acestora.

Tot același român aprig „plămădit în cremene“ ca Sima și Mindrea e și „Gornistul“ care suflă goarna în tîndări odată la venirea unui general, e și flăcăul din Beldie care trece Dunărea printre sloi, atunci cînd nu se incumeta nimeni să o treacă, în „din dragoste“. Împins de iubirea pentru Anica, o fată din neamul învrășmășit cu al lui, care „îndrăzneată și netemătoare cum era“ trecuse de cu ziuă Dunărea abia înghețată și rămăsese dincolo căci se pornise sloiurile, el împreună cu tatăl ei, uitînd de vrășmășie, se duce prin pericol de moarte ca s'o scape. Așa iubește românul. Despre această nuvelă s'a spus de cătră dl Bogdan-Duică că ar fi o imitare nereușită a „Văduvelor“ d-lui Delavrancea. — E o particularitate a ne-muzicanților prinderea frazelor asemănătoare din operele diferiților compozitori, căci ei înțeleg numai trăsăturile mari; ceea ce e nou, caracteristic, ceea ce aduce original fiecare artist într'o temă comună, le scapă. Între „Văduvele“ D. Delavrancea și „Din dragoste“ a dlui Sandu e o mare deosebire. Cea ce l-a interesat pe D. Delavrancea a fost cearta între cele două neamuri, pe cînd pe D. Sandu l-a interesat tocmai dragostea — cum spune și titlul — și apoi tabloul Dunării cu sloiuri desprinse, cît și frămîntarea celor doi, care se avîntaseră cu luntrea printre ele. Dragostea atît aici, cît și în Sima Baltag, e redusă numai la drumul aspru, cum se și cuvine unor astfel de voi-nici, spre ființele îndrăgite care și ele sînt ori femei-haiduc, ori atît de bărbate încît la muncă lasă pe flăcăi în urmă. D. Evan, înzestrat cu o sensibilitate de mimosă, găsește respingătoare o dragoste fără îmbrățișări, vorbe dulci și oftături. Cine simte însă cu *Lamartine* îi va fi greu să înțeleagă pe *Nietzsche* și un *Ludovic II al Bavariei* sau un *Iosif al II-lea* nu s'ar putea transpune nici odată în firea lui *Napoleon I*. Dovadă că toată critica potrivnică e provenită numai din neînțelegerea adevăratelor sentimente care însuflețesc cartea, e că atît D. Bogdan-Duică cît și D. Evan găsesc, că D. Sandu are talent, însă cartea în care își exprimă talentul nu e bună... Atunci de unde vor fi ghicit domnii critici că nuvelistul are talent? Căci D. Evan nu găsește nimic frumos în ce a scris D. Sandu, iar D. Bogdan trimete pe cetitor la „pag. 194“ să vază singur o pagină bună. Pe dñii critici i-a impresionat această carte, dar fie că au trecut prea ușor peste ea, fie că le lipsește posibilitatea de a urmări psihologiceste pe eroii din acest volum, ei au rămas numai cu impresiunea cu care pleacă un necredincios dînt'o biserică.

În acțiunile încordate ale eroilor oțeliți, D. Sandu evită mai todeauna *melodrama*. Sfîrșitul unor desfășurări de fapte aprige ținut în surdina și pregătit întărește impresia întregii acțiuni de pînă atunci; surprisa unui brio la sfîrșit fiind un mijloc efîn de a mișca.

În lumea creațiunii D. Sandu, în care strunele sînt

totdeauna așa de încordate, sfârșitul nu cuprinde în sine o înălțare la culme a tot ce e ales în individ, și nici efectul prăbușirii eroului, în zgomot mare, în „aplaulele publicului”, din starea cea mai acută sufletească, nu o vrea; nu e o apoteozare, ci înăbușind impresiunea melodramatică printr-o faptă mai lumească, mai mică fie chiar meschină sau întimplătoare, trage toată acțiunea din înălțimea înflăcăării ei pe pământ, — de aceea impresiunea puternică realităților a acestor nuvele.

Pe Sima Baltag fugit cu preuteasa, îi omoară o întâmplare și care nu vine așa deodată, ci e pregătită ștergându-i efectul de surpriză... De aceea pe D. Evan nu l-a mișcat nici măcar cit un fapt divers dela „Universul”... bineînțeles pentru că ceia ce a scris D. Sandu e artă și ea trebuie să fie cuprinsă de oameni, impresionabili de artă și nu de fapte diverse. — Tot capitoul din urmă în care se redă moartea lor, e acordat într'un ton sinistru: răsunetele clopotelor dela biserică 'n noapte, urletul lupilor, șueratul întăritat al crivățului și în sfârșit presimțirea că au dat în ochiurile neînghițate. *Scăpînd odată* de pericolul morții, pornesc înainte în goana cailor „mînași ca de un duh rău” „Stăi Simo... oprește”; preuteasa văzuse vârtejul înaintea cailor, însă prea tîrziu pentru a se mai opri și ei scăpăta împreună cu sania în apă.

Moartea fugarilor e necesară mai întîi ca întregire a nuvelei. În „*Cosma Răcoare*” a dlui Sadoveanu, sfârșitul cu fuga 'n noapte, e motivat de fondul romantic al întregii nuvele, în care nu se simte nevoia faptelor hotărîte, totul plutind ca în vis; pecind în Sima a dlui Sandu un asemenea sfârșit ar fi destrămat toată acțiunea, i-ar fi șters toată viața, toată tîria realizmului ei. Că moartea e întimplătoare, aceasta tot în scopul accentuării realității, ori ce alt sfârșit șovăind între prea mic: de pildă prinderea lor de cătră popă, sau între prea mare, prea înălțat, în care s'ar fi văzut intențiunea de a mișca, s'ar fi văzut că e construit. Să moară însă trebuia, moartea lor fiind cerută de logica artistică. E o satisfacere necesită de subiect și pe care o cere fiecare, de a-î spune anume ultimul cuvînt, într'o nuvelă de un realizm așa de puternic cum e aceasta. Și 'n Nița Mindrea nuvelistul lasă să se vadă aceeași îndeminare artistică, în sfârșitul atît de natural. D. Sandu s'a ferit de-a apoteoza pe Mindrea și de aceea lasă ca o faptă mișească — omorul pe ascuns — să învingă și nu sfîrșește printr'o posă banală; Mindrea încoronat de victorie fiind pe Docă învins sub picior, ocolind tocmai impresiunea tabloului lui David cu Goliath.

Ca o modulare dintr'un allegro vivace într'un andante în minor, urmează nuvelilor descrise mai sus *Fără noroc* și *Dezertorul*. O fire mai îndurată, mai tristă, mai cuprinzătoare a durerilor celor slabi, trăiește 'n aceste nuvele, fără a scădea într'un plîns pentru cei nenorociți; oamenii întrușiți în ele, deși mai muți de suferință, nu cad în desnădăjde, păstrînd încă tîria voinței, a hotărîrii în potriwa întimplării.

„*Fără noroc*” e una din nuvele concepute 'n trăsături mai mari, și într'un ritm mai potolît. Pe moșia Gălbioara își trecea Coana Frăsînică, femeie cuminte și

ășezată, viața ei amărită, zbătîndu-se singură cu treburile încurcate ale moșiei. Intr'o zi un logofăt tînăr, harnic și priceput, fiul unor oameni scăpătați, intrînd în slujbă, ia treburile moșiei pe mină, ușurînd astfel vovara stăpînei, care căpătase toată încrederea în cuminenția acestui flăcău. Căpitanul, bărbatul ei, pecind urechia la vorbele rele ale unui mișel, intră la bănuială, că nevasta-l înșală și venind acasă întăritat de vin și de pierderea la cărți, el o batjocorește și o lovește. Coana Frăsînică, fire plîndă, cade la pat. Zile întregi zace în veghea căpitanului, femeii Maria și a logofătului. Odată, venindu-și în fire, cînd era tocmai logofătul de rînd, simte ceva neînțeles, tainic, ceva „rănit de dulce” pentru acest flăcău credincios. — Se făcea primăvară și cu înflorirea viorelelor incolția și iubirea. Căpitanul însă cădea din ce în ce mai rău la patimă: îl chinuia acum gîndul, că logofătul i-a necinstit casa, decî trebuie să-și răzbune. Ideea de a-l omori îl persecuta. Intr'o zi, pecind erau amîndoi la baltă, căpitanul îl împușcă și apoi se spînzură.

Căpitanul e tipul beivului cartofor, cu deciziuni de o clipă, cu falșitatea pe care o dă jocul și care îl face să asculte cu plăcere pirile, cu voință slabă. E o fire bine hotărîtă, mai cu seamă că în această nuvelă analiza psihologică devine amănunțită, exprimată însă tot mai cu seamă în *acțiune* ca și 'n celelalte nuvele. Sînt caracteristice dorințele lui de a ispiți la joc pe orî cine îi cade la îndemină, lipsa de mindrie față de oamenii mai jos decît el și ușurința de a uita chiar fapte din cele mai dureroase, cum de pildă lovirea Frăsînicăi, dar cel mai caracteristic e puterea viciului. Cînd nu poate juca cărți „îi sfîrșie inima de dor și atunci face cel puțin pasențe, care conțin și o notă de ramoliseală. Dorul jocului de cărți se stinge cu timpul în beție, cu care vine și ideea fixă, că „femea mea se ține cu logofătul”. Noaptea, pecind ea doarme, el îi intră beat și minios în odăile strigînd înfiorător: „scoal' să te judec” și e cumplită scena care urmează, cînd cu atîta lașitate palmuește pe logofăt pe furis... și apoi înspăimîntat de cele făcute îi zice: „De, Vasilache, cine strică, așa sint eu iute!” Fantezia escitată de alcool îi făurește în aceeași clipă moartea lui sub pumnii de plumb ai flăcăului și-atunci teama devine mai grozavă: „Așa sint eu, bre Vasilache, mai iartă și Dumiața”. În aceste cuvinte se oglindește toată joshnicia murdară a omului perdut. Patima beției crescînde îi pregătea prăbușirea morală. Incepuse să aibă halucinații: vedea o mină neagră asemînătoare cu mina pe care o stîmtea Dan a D. Vlăhuța pă călcii, și în mintea-i turburată nu i se aprinse clar decît un gînd: omorîrea lui Vasilache. Dar nu avea destulă voință și e minunată pagina (P. 194 a Dlui G. Bogdan-Duică) în care se arată starea lui sufletească de nehotărîre, care în numărul vergilor de pe covor sau în cărțile de joc caută un imbold care să-l decidă. Ideea fixă îl cîștigă din zi în zi pînă cînd îl supune. Devine neualta acestei idei. Mecanic, fără gînd chibzuit și voință hotărîtă, făptuiește atît omorul cit și sinuciderea lui, care eră implicată. Toată psihologia acestei persoane, atît de vie și hotărîtă — poate prea crudă în

realitatea ei — e redată cu cea mai mare economie de analiză sau descriere, numai în câteva acțiuni alese; și această măiestrie a celor câteva trăsături tari și sigure prin care se fixează caracterul, servesc să ridice cu mult meritele nuvelei. Un altul ar fi scris un roman și poate nu ar mai fi păstrat aceeași expresiune vie.

Aceleași scene puține, în care se exteriorizează firea căpitanului, servesc și pentru Coana Frâsinica și pentru logofătul Vasilache. — În Coana Frâsinica apare un caracter nou de femeie, față de Anica lui Bivolaru și preuteasa din Sima Baltag. Deja trupul ei mărunțel o deosebește de celelalte femei zdravene. Deși mărunțică și plăpândă, femeia aceasta e mai tare decît multe orășene zdravene; nu ori care ar fi răbdat chinul ei cu căpitanul. Cînd cite-odată îi venia în gînd: „Doamne, chioară am fost cînd l-am luat pe el?” — „sufletul ei de femeie crescut în aspre datini de cînstă strămoșiască se scutura repede de asemenea gînduri răzvrătitoare.” Și cu treburile moșiei tot ea se zbătea căci „să nu fi fost ea, se ducea Galbioara la cărți.” Noroc că după o vreme aduce Dumnezeu pe logofătul Vasilache, în hărnicia căruia își puse Coana Frâsinica toată nădejdea. Vasilache, feciorul unei familii de arendași rumate, e și el românul voinic de pînă acum — „putea da piept cu o ceată” — numai sufletește e mai imblinzit. El se înduioșiază de durerile altora, inima-i încercată de nenorocirile neamului său, dîndu-i puțința de compătîmire. El aude plînsul unui copil și îl ajută singur, căci pe mama i-a luat-o la treabă, și tot așa cînd mai departe vede o altă ceată de copii o „adiere de milă îi trece prin suflet” gîndindu-se: „ce necăjiți cresc sărmanii de ei”; aceeași compătîmire o va arăta mai tîrziu pentru stăpîna sa. Cîtă deosebire este între blîndețea acestuia și sălbăticia vichilului din schița „*la arie*” a D. Vlașuța (din Clipe de liniște), totuși critica trece peste aceasta hotărînd că dl Sandu are suflet de vataf sau de bandit. — E firesc ca Coana Frâsinica, care sosită dimineată dela boerul P. Zamfirescu, la care avuse sindrofie și unde își lăsase bărbatul la cărți, după zadarnice încercări de a-l scoate — cînd dă cu ochii de acest flăcău harnic, credincios, care pleacă pînă în ziuă pe moșie, să simtă oare-și-care simpatie pentru el. Cît de deosebite erau chipurile amîndorora în mîntea ei și cît de jos i se arăta căpitanul! O clipă frumoasă urmează cînd Frâsinica, chemînd pe logofăt ca să-l trîmeată după căpitan, simte necesitatea de a-i arăta mai multă atențiune decît se dă de obicei oricărui servitor și îi dă o dulcețea. În aerul odăii e cuprinsă toată blîndețea, tot farmecul unei idile tăcute și nevinovate. Liniștea dulce e însă întreruptă de un contrast puternic: Căpitanul mahmur, supărat de pierderea la carte și ațîțat de vorbele fostului vataf Pompieru care eșindu-i în cale, îi dă a înțelege că logofătul e la cucoană, ajuns acasă în vorba-i aspră și „tăietoare ca un cuțit” el își arată fără cruțare bănuiala sa. Apoi cînd el mărturisește că iar a pierdut, ea îi răspunde ca nici odată „mai bine te perdeai și tu.” În acest răspuns se arată deja schimbarea ei. Avea prea viu în mîntea pe flăcăul harnic, cînstit și bun ca a mai simtă milă de acest om pierdut. Scîrbită, simte

o satisfacere de a-i spune vorbe aspre: „trîntor obraznic”... și căpitanul eșit din fire o izbește cu cravașa peste obrazi...

E o idilă blîndă, negrăită, închisă în inima fiecăruia, dragostea dintre Frâsinica și Vasilache, care se afirmă pentru întia oară mai puternic, atunci cînd Frâsinica bolnavă, deschizînd ochii îl vede pe vataf la capul patului ei. Iar cînd ea se însănătoșează, parcă crește și dragostea. În fiecare zi îi urmăria cu părere de rău plecarea și cu bucurie venirea și această simțire nouă, o făcea să se uite mai adînc în inimă. Să fie dragoste, ori numai „atragera ce o simte un suflet rînit spre cel ce s'a arătat bun cu el?” Nu știa nici ea, dar în nopțile lungi și triste de iarnă, o chinuia gîndul: „Doamne, oare îl iubesc?” Cînd însă inima-i, care nu simțise nici odată farmecul dureros al dragostei, slăbia prea mult, atunci simțul femeii neprihănite îi readucea amînte sentența evangelistului: „femeie e datoare ascultare și supunere bărbatului.” Dar refrenul simțirilor de credință era „arsura de foc a cravașei” și această amintire umiltoare a femeii cînstite „bicuiute cum bicuiești un biet dobitoc” o slăbia. În desnădejde ingenuchia în fața icoanei. Dar nici aici nu-i slăbia iubirea, tîria sentimentelor dragostei influențînd atît asupra imaginilor, o făcea să vadă în ochii sfințului din icoană pe ai lui Vasilache. — Toate sufletele au aceeași simțire, numai intensitatea și forma se schimbă după înălțimea firei. Scena aceasta amintește gîndul lui Cyrano — de E. Rostand — cuprins în versurile:

„J'ai tellement pris pour clarté ta chevelure.

„Que comme lorsqu'on a trop fixé le soleil,

„On voit sur toute chose ensuite un rond vermeil.

„Sur tout, quand j'ai quitté les feux dont tu m'inondes,

„Mon regard ébloui pose des taches blondes!”

Această poezie sufletească înaltă, înăbușită și acordată după inima ființelor mai de rînd, cuprinde atîta farmec! (Să nu se ia comparația în senzul Manasiie-Shylock.)

Venia primăvara și reînvierea naturii aprinde în om un dor puternic și neînțeles de viață, care se înalță în omul tînar la sentimentul de dragoste. Logofătului „îi venia să deschiză brațele și să strîngă în ele o făptură iubită,” și de multe ori pofta aceasta îl stăpînea atît de mult, încît ar fi strîns în brațe „aerul ce nu se poate strînge”. Dar visul iubirii lui nu se ridica nici odată pînă la stăpînă, se temea singur numai să gîndiască așa ceva: de aceia nu se spune nicăiri dacă și el o iubia sau nu; ci numai un sentiment de adorare, de venerație se simte în purtarea lui. Așa în ziua cea cînd aduce Frâsinicai ceșoarele de viorele culese de pe lan. — În aerul înviorător al primăverii trebuia să izbucniască și dragostea Frâsinicai care chinuise atîta timp. Scena dela cîmp, cînd amîndoi culegeau viorele, e una din cele mai frumoase prin fința analizei psihologice și pătrunderea observației. Cît suferă sărmana Frâsinica în lupta cu forțe egale dintre cînstă și dragoste!... „Cît de greu se smulge uneori viorelele din pămînt!” Tot așa de greu îi era să-și prefacă în vorbă dragostea inimei. „Dar sufletul ei curat, oropsit s'a rupt de zaporul îngrozitor al desnădejei” și atunci în lacrimi dureroase își sting

focul. Ciugtea acestor două ființe legate în dragoste sfântă, se arată mai curată atunci când ea, scăpând din minile căpitanului întărit de beție, se duce să ceară ajutor logofătului, care însă nu o oprește la el, ci sub apărarea lui o aduce înapoi la bărbatul ei. Inima curată a slugei ridică pe slugă de-asupra stăpînului. De obicei, un tip de om prea cum se cade, a cărui viața se scurge după carte, e anost. — Antonio din Don Juan și cîți alții — pe cînd aici în condițiile în care e pus devine erou — Vasilache moare împușcat de boer și Frâsinica rămîne să plîngă nenorocirea ei.

Din același fond de înduioșare sufletească se naște și „Dezertorul”, o schiță în care se redă suferința unui soldat, care a primit slovă de acasă că ibovnica i-a fugit. Efectul acestei schițe e scos dintr-o mîiastră punere în contrast a armatei — mașină mare fără sentimente în care unul nu însemnează nimic — cu mărirea durerii unui om. Proza celei dintîi întărește poezia omului rămas singur... pe care nuvelistul îl și scoate dela început deoparte: „Erau toți veseli și soldați și gradați, numai bietul Florea Cazacu, mergea mai la o parte țînind o potecută ce șerpuia pe marginea drumului.” În aceste rînduri descriptive se arată par'că toată suferința lui Cazacu care îl despărția de masa tovarășilor săi. Un șir de tablouri de toamnă din cele mai frumoase, legate cu starea sufletească a lui Cazacu, întăresc și cresc expresiunea istorisirii. „Vîntul de toamnă plîngea”, uneori avea „vîjiituri care semănau a suspine” și „toată firea plîngea cu el.” Pe seară, cînd omului înstrăinat dorurile de acasă îi năvălesc mai cumplit în suflet, pe cîmpul larg care amîțește de libertate, îi vine Cazacului gîndul să plece. Fără a mai auzi semnalul „adunării”, el merge prin porumbiște, împedecîndu-se de mușuroaie, se tot duce într-acolo unde îl trage dorul.

În toate nuvelele volumului „În urma plugului” nu se intrupează românul tipic — după cum cu drept cuvînt relevează și D. Pușcariu. Ci firea omenească peste deosebiri de neam, cu trăsături mari sufletești a interesat pe scriitor; spiritul însă și forma redării sînt curat românești. Sentimente ca dragostea pămîntului își găsesc idealizarea în acest volum cu atîta tărie, cu atîta sinceritate, încît în exclamațiunile personajilor se simte deseori însuși sentimentul nuvelistului: „Ah! cît mi-au plăcut mie cîmpul și viața de plugar!” (Murgu).

Începînd cu primele tablouri din Sima Baltag în care se exprimă tocmai legătura sfîntă a românului cu pămîntul, această simțire pentru ogor, se continuă în celelalte nuvele cu însuflețirea naturii după inima omenească și care culminează în patima pentru malul Dunărei și baltă. Pentru D. Sandu balta are același farmec pe care stepa îl are pentru Gorki. Din această iubire și pătrundere în viața firei se nasc descrierile minunate, care prin siguranța, economia și vioiciunea trăsăturilor se încheagă în forme hotărîte devenind tablou. D. Sandu se apropie în felul de a-și urmări privirea, în plăcerea de a reda curat ce vede ochiul, precum și 'n tîria cu-lorilor, de Pierre Loti, desigur în marginele românești și

cu deosebirea că-i lipsește potopul de epitete și pompa stilului acestuia din urmă. Totuși, reducerea expresiunii are o putere mare de sugestivitate. E aceeași impresiune pe care o ai în fața unei schițe; urmîrind fiecare linie creiezi par'că singur. În schema gîndirii sa felului de a vedea a artistului pe care o dă schița, se păstrează mai multă viață decît în tabloul desăvîrșit și satisfacerea e par'că mai deplină cînd poți urmări impresiunea artistului de la origină așa cum a fost prinsă prima oară. Același efect viu îl fac și descrierile D. Sandu. Citindu-l îți vine în minte stilul din nuvela „Păcat” a D. Caragiale.

Tablourile curat vizuale, de pildă cîmpul cu plugarul din „Sima Baltag”, ostrovul pe arșița din „Nița Mindrea”, Dunărea cu sloiurile desprinse din „O dragoste”, privilegiu de toamnă din „Dezertorul”, secerișul din „Fără noroc” etc. alterinează cu descrierea naturii puse în legătură cu stările sufletești. Așa toamna din „Dezertorul” unde întreaga fire plînge durerea inimii lui, sau în Sima Baltag noaptea cînd frica preteșei, eșită să înțîmîșească pe Sima, schimbă orice mișcare în zgomot și înstrăunare ori de spaimă, dar unde și dorul inimii își găsește reazăm în mirosul „salcimilor încărcăți de dorințe pătimate” care o ațîța mai tare, sau frumoasa descriere de interior din „Fără noroc”, unde în aerul liniștit al odăii scaldate în pulbere aurie se exprimă dragostea dulce și mută din inimă stăpînei și a slugei etc.

E un ritm în stilul frumos care povestește atîta poezie cîmpenească. Ritm e și în redarea stărilor sufletești ale ființelor aprige, iuțindu-se în fuga turbata din Sima sau Mindrea, scriindu-se în respirația repede a luptei — în acțiunea din urmă a Murgului păstrînd un tempo cam prea încet. — Plîn de vioiciune, săltăreț, înviorător înghina veseliea tinăra a flăcăilor și fetelor de „la clacă”, potolindu-și mișcarea în para sufletului, pină la o încetineală lină și blîndă a „Spovedeniei” bătrînești.

Cartea D. Sandu cu seninul curat, cu sănătatea înviorătoare, cu aerul românesc de care e îmbibată, se impune printre scrierile cele mai alese ale timpului din urmă. E atîta simțire artistică în cuprinsul și forma nuvelilor din acest volum, încît — cu toată îndărătnicia unor critici care resping tot ce nu încapă în strîmtenia teoriilor lor despre artă — dorim ca D. Sandu, lărgindu-și cîmpul de activitate, să ne satisfacă nădejdea pe care cu încredere am pus-o în acest volum, de a capăta în viitor scrieri dintre cele mai bune ce au fost vre-odată încheate în limba românească.

Berlin 1906.

Marin Simionescu-Rimniceanu.

Amintirile căprarului Gheorghită.

de Mihai Sadoveanu.

Galeria figurilor din scrierile dlui Sadoveanu e foarte îmbelșugată. Țărani de astăzi, în traiul lor la sale sau la orașe — ca muncitori la vre-o fabrică, țărani din vremile de demult; boieri din vechime în liniște sau în războaie cumplites; preoți, învățători, mahalagii, funcționari de acum cîteva decenii, și în sfîrșit nedomolitele avinturi ale soldaților români din războiul pentru ne-

ținare. Acestora li se adaugă acum o descriere amănunțită a vieții soldaților în timp de pace.

În unele povestiri ale sale de mai înainte dl Sadoveanu a lăsat să se strecoare câte-o rază, ca să lumineze întunerecul „tartarului” dela armată. Petrea Străinul *aici* și-a prapădit tinerețele, Negrea din „Floare ofilită” *aici* și-a schimbat cumpătul cinstit de acasă cu desfrinarea, care-i va otrăvi pe urmă multe clipe ale vieții familiare. Noi știm, că acest „câprar Gheorghită”, când își va pune pe hirtie întâmplările din oaste, va spune, că „a suferit mult și a văzut triste lucruri în cazarmă”. Decind a intrat în companie la Noemvrie, cu recruții permanenți, și pînă i-au cîntat rezerva, în tovărășia atîtor flăcăi de *ai noștri*, viața, care nu s'a scurs fără întâmplări, felul necunoscut pînă atunci de trăiu, aceea limbă cu „înfloritură și cu filcuri” pe care n'o bănuiau noii sosiți, vibrarea deosebită a atîtor suflete, nu s'a putut să nu impresioneze adinc talentul acestui scriitor. Pentru aceea dl Sadoveanu, cînd și-a așternut pe hirtie amintirile din oaste, nu a păstrat numai pentru viitorime o chipă a vieții junimii neamului nostru dintr'un timp oarecare, ci a creat și o adevărată operă de artă.

Căci după citirea volumului știți hotărîți cum se face armata: La început toți se poartă îngăduitor cu recruții ca să se deprindă și să-și mai uite de-acasă. Mai apoi se înăsprește teoria, se înăsprește și instrucția. Sudălmii, pumni, palme, ca să se pătrundă toți de „adevărutul simț militar”. Și — de cele mai multe ori — bătăile nu vin din porniri răutăcioase. „Câprarul bate fără răutate pe drept și pe nedrept, fiindcă-i câprar și se teme de pedeapsă, nu fiindcă-i rău.” Cînd se apropie vreo inspecție, toată lumea lucrează înfrigurată, trece inspecția — viața curge lină, toată lumea cască și e mulțumită. Cu sosirea primăverii ostașii ies la cîmp, fac marșuri obositoare de noapte. Tot primăvara se concentrează și dorobanții cu schimbul, cari au să îndure mai multe nevoi în cazarmă decît sub zidurile Plevnei. După aceea manevrele, la țară, prin locuri cunoscute, prin locuri dragi, și întoarcerea la corp. Celor mai bătrîni, capului miliției, li se sună rezerva și deșteale pleacă, uind toate și iertînd pe toți, acasă.

Dar cite evenimente pînă atunci! Cîte chipuri, cari îți rămîn neșterse în suflet o viață întreagă! Iată ici sergentul-maior Anton, „tatăl vostru, mă”, asupra căruia cad toate însărcinările. El le știe duce la bun sfîrșit; le încredințează căprarilor, și apoi se trage spre cantina domnului Mendel, unde este un vin ca acela, și poveștește despre o campanie contra înăcștelor în Dobrogea, „77—78”. Colea sergentul Florescu: „strîmb și slab ca o coromislă, cu gîtul lung, cu fața osoasă în care doi ochi răi își sfredeliseră două găuri adînci”. Mugește în continuu și are o slăbiciune mare pentru lamura bucatelor. De citeori se împarte *suplimentul* își alege fruntea. Navalnic, bate rău pe bieții flăcăi. Mai ales pe Lăzărui, o fire moale și tîrzie, zugrăvită cu multă simpatie, și care își evocă uneori pe Ion din „Năpasta” dlu Caragiale. Apoi Dănilă, acest tip de adevărat păcălici, isteț și caraghios cite odată. Și altii, și alții.

Felul cum se grupează întâmplările din aceste „amintiri” e acela din „Crișma lui Moș-Precu”. Și se vor afla de sigur de aceea, cari nu înțeleg sau nu vreau să înțeleagă într-o lucrare artistică viața și așa, cum este de fapt și vor căuta — „cu gura plină de teorii, dragă Doamne” — să scadă valoarea acestei cărți prin vreo pretinsă lipsă de unitate, prin aceea, că nu se consacră nici o persoană de eroi în „nuevă” (dl P. V. Haneș a făcut și posna aceasta), sau te miri prin ce alte defecte de concepție de tehnică. Aceștia vor trece cu vederea unele scene dramatice zguduitoare ca aceea cu „cîțiva pumni”, altele de o mare putere induioșitoare ca sfîrșitul „unor întâmplări”. Aceștia nu vor ținea seamă de multe scrieri frumoase, nici de muzicalitatea limbii, nici de fixarea precisă a unor persoane cu contururi

lămurite. Nu, ci se vor opri unii la greșelile imaginare înșirate mai sus, alții la păcate mai mici, de cari — firește — are și cartea cea mai recentă a dlu Sadoveanu. Întortochiarea unor cuvinte — multe, — procedeul învechit și prea des usitat, repetiția stăruitoare a unor fraze, cari par a-și da aerul de leitmotive chiar și monotonia vreo-unui capitol, toate acestea nu ne pot face să ne pierdem încrederea în avîntul cuceririlor al acestui povestitor.

Înainte de a-i cînta rezerva, compania din care făcea parte câprarul Gheorghită a plecat în gardă la Tirgu-Ocnii să păziască ocnașii. O nouă viață, fără asprimile celei din cazarmă, fără zgomotul ei, cu destule lucruri interesante, cu știri despre ocnă și despre osîndiți, cu aceeași građați, dar și cu o figură nouă: căpităneasa Adelaida, a cărei amintire rămîne ca urma unei arătări luminoase în mintea cititorului. Puternică e aici descrierea ocnei, în care „trăiau la întunericul rînit numai de facile, ocnașii, se tirau ca fiarale prin răceală, prin umezeală, înghiuțai praful de sare, își lăsau ciolanele pe stîncă, mincau mai rău decît cinii; chinuți, zdrobiți se tirau ca vermiți spre o rază strecurată ca un fulger de sus spre nemernicia lor; nici mirosul bunului pămînt, nici zvonul văzduhului, freamătul verdetii, nimic n'ajungea pînă la ei; într'un mormînt trăiau! Și din cînd în cînd, dela biserica lor săpată în stîncă de sare, vuiuă adinc clopotele, ca pentru morți, chemîndu-i la amărăciunea rugăciunilor, de multoari chemîndu-i la odihna îngluțită a sicriului. Și 'n vorba lor adîncă auziam, din ce în ce mai pierdute, bătăile ciocanelor răsîmînd, hăuind în peșteri negre, ca pînă 'n măruntaele pămîntului; și de acolo, din depărtări nemăsurate, par' că veniau acele sulțuri tremurate, acele freamăte, în care se zbăteau, ca fluturi pe moarte, luminile violete ale becurilor electrice”...

Poate ar fi interesant să se discute — avînd ca material de înfățișare scrierile cu subiecte din viața militară — afirmația, că în oaste „par'că am trăit într-o țară străină și m'am întors, cu mulți alții, neschimbat, acasă”, dacă ar intra în cadrul unei cronici scurte.

Domnul Sadoveanu încheie așa: „Dintre cele ce am văzut, spun și eu altora”... și spune curat, frumos, în graul părinților săi, cu dragoste pentru cei cu cari a trăit cîtăva vreme în bine și în rău. Noi să fim bucuțoși, că după cărțile dlor Coșbuc, Zamfirescu, după aceea nuevă minunată „Buruiana” a necunoscutului S.O.V. (în „Convorbiri Literare” din 1899), ne-a venit cartea aceasta *unică*, ca solie bună despre talentul celui ce a scris-o.

Ion Paltin.

CRONICĂ.

Nicolae Popea. P. S. S. Episcopul diecesei Caransebeș s'a născut în 17 Februarie 1826 în Satulung (Hosszu falu) comitatul Brașovului. Părinții săi au fost Neagoe Popea, paroch ortodox român și Voica născută Verza-Popoviciu, ambii din Satulung. (În sintul botez a primit numele tatălui său „Neagoe”, dară încă în decursul prunciei s'a fost îndatinat a fi numit Nicolae).

Școalele normale și gramaticale pînă la poezie, dela anul 1833 pînă la 1840, le-a absolvat în Brașov, iară în 1841 și 1842 a studiat poezia și anul prim de filozofie în Blaj, apoi dela 1843 pînă la 1846 inclusive a studiat anul al doilea de filozofie și drepturile la liceul din Cluj; după aceea a mers la Viena unde a studiat pînă în 1848 teologia la universitatea de acolo. Aci în Viena l-au aflat tulburările anului 1848, și tot aici a făcut cunoștința multor tineri, mai tirziu bărbați însemnați ai României, cari se întorceau din Paris.

NICOLAE POEPA.

După terminarea studiilor, 1849 și 1850, a fost practicant la guvernul țării în Sibiiu, în 1850—1852 ca concepist la pretura din Deva, iar în anii 1852—1856 ca actuar și adjunct la pretura și judecătoria din Somcuta-mare (Nagysomkut).

În 1856, după moartea secretariului consistorial, Dr. Grigorie Pantazzi, marele mitropolit Andrei, atunci Episcop al Transilvaniei, l-a chemat în serviciul bisericii. În același an, 1856, marele Andrei, la Buna-vestire, în biserica din suburbiul Iosefin, l-a tuns într-un monach cu numele „Nicolae“.

Pe lângă postul de secretariu, în același timp a mai funcționat ca profesor de teologie, administrator protopresbiterial al tractului Nocrichiului, asesor consistorial până la anul 1870. În acest an, 1870, în sinodul arhiepiscopesc, când se organizase consistoriul pe bazele statutului organic, fericitul arhiepiscop și mitropolit Andrei baron de Șaguna îl numi vicariu arhiepiscopesc, iar în 1871 îl hirotesă într-un archimandrit. Ca vicariu arhiepiscopesc, a condus arhiepescia Transilvaniei în două rânduri, adică după răposarea fericitului mitropolit Andrei baron de Șaguna, și după trecerea mitropolitului Procopiu Ivașcovicu la scaunul mitropolitan sârbesc în Carloveș.

În 27 Martie 1889 a fost ales, în 20 Maiu a fost înțarit, și în 11 Iunie 1889 a fost chirotonit de Episcop al diecesei Caransebeșului, iar în 2 Iulie 1889 a avut loc întronisarea.

Încă de când era student se ocupa de literatura română. În 1846, împreună cu A. Papiu Ilarian, a înfiin-

țat și redactat o foiță săptăminală manuscrisă „Aurora“, sau „Zorile“ a juriștilor români din Cluj, cea dintâi încercare română de felul acesta. În același timp, împreună cu Papiu, a făcut școală cu studenții români pentru a-i introduce mai bine în limba română, și-a înființat societatea literară a tinerilor studenți, prima societate literară de asemenea natură. Cât a stat pe lângă Andrei baron de Șaguna a lucrat împreună cu acesta actele cele mai însemnate, chiar și la statutul organic, de aceea cu drept cuvânt se și numește „mina dreaptă a lui Șaguna“. A însoțit pe fericitul mitropolit în diferite călătorii. În 1863—1865 a fost deputat în senatul imperial, precum și în dieta transilvană din Sibiiu. Este unul dintre inițiatorii și fondatorii Asociațiunii transilvane. A fost președintele comitetului național-român din Transilvania, iar în anul 1881 a convocat adunarea sa conferința națională, pe care a prezidat-o și în care a fost ales președinte al comitetului național din Ungaria și Transilvania. Este membru ordinar al Academiei române; membru fondator al societății pentru crearea unui fond de teatru român; al reuniunii române agro-nomice din comitatul Sibiiului; al reuniunii învățătorilor din diecesa Caransebeșului etc.

Pe lângă toată ocupațiunea grea și multilaterală a știut să folosească timpul așa, încât să poată fi activ și pe teren literar. „Vechia metropolie“, „Biografia lui Șaguna“, „Memorialul“ și alte lucrări sînt roadele muncii sale.

Pentru meritele sale cîștigate pe terenul literar, Academia Română din București l-a ales în anul 1899 de membru ordinar, iar în primăvara anului 1900 și-a ținut vorbirea de recepțiune în prezența și sub președinția Majestății Sale Carol.

EM Luna trecută Prea Sf. Sa a împlinit venerabila vîrstă de 80 ani și și-a serbat jubileul de 50 ani ai preoției.

Festivalul damelor române din Lugoj 11/24 Febr. 1906.

Festival! Vorbă nouă la noi. Larousse zice că e „o serbare muzicală“, raportorul „Iota“ al Drapelului înțelege sub festival ceceea ar fi exprimat Cipariu cu „Producțiune oratorică-cantativă-muzicală-teatrală, urmată de dans.“

E un bun material pentru o înfiorată luptă de condeii între filologii și nefilologii angajați la discuția „Tablele dela Lugoj“.

După vorba lui Larousse, am așteptat, după ridicarea cortinei, zbulciumul de fanfare, — cam cași în actul II din Tannhäuser (Lupta cîntăreților în Wartburg) — sașu un cor puternic să intoneze un imn de mărire pentru signalarea acelu eveniment că a reînviat, cași paserea Phönix, reuniunea damelor române din Lugoj. — Un discurs al dlui V. Braniște, despre caritate, a înlocuit armonia tonurilor la cari eram pregătit. A vorbit cuminte și frumos. Discursul e reprodus în Nrul 20 al „Drapelului“.

Concertul cu piesa teatrală, ce a urmat, a fost la o înălțime îmbucurătoare.

DI Dr. Florescu a cîntat romanța „Dormi în pace“,

cu cunoscuta-i voce simpatică.

Dșoara Rîți Radu a executat a 3-a rapsodie română de Lubicz, cu eleganță, biruind cele mai grele pasaje cu ușurință.

D-na Lucia Barbu ne-a cîntat „Muzica prohibita“ de Gastelton, și deja celebra cîntare populară „Spune-mi mindro adevărat“ de dl Tib. Brediceanu, care și-a făcut în scurtă vreme apariția în mai multe concerte, și a fost punctul de culminație la serata etnografică dela serbările Asociațiunii, — dar și la festivalul nostru. Vocea caldă, duioasă a d-nei Barbu a entusiasmă auditorul, încît a repetat compoziția dlui Brediceanu, cu un text scris de bine apreciați noștri poeți d-na Maria Popovici.

Acompaniamentul d-nei V. Braniște a fost, ca de obicei, artistic.

Punctul din urmă al programului a fost o comedie într'un act, franceză, însă fără spirit, — păcat de oste-neala traducătorului. „Un trandafir în livrea“.

Puterile noastre cele mai bune, ca d-na Alexandrina Vălean și dl I. Harambașa, — pe care i-am văzut și în alte rinduri jucînd la nivelul actorilor de profesiune, — și-au dat toată silința prin jocul lor, corect și inteligent, să neteziască defectele piesei. Jocul lor a plăcut, nu însă și piesa, care-i un conglomerat de situațiuni imposibile, fără humor sănătos și care te lasă nici rece nici cald.

Dl Manea, dșoara Popovici și dl Gîrda, — cel dintîi în rol principal, — s'au achitat asemenea la perfecție de însărcinarea grea de a juca într'o piesă proastă.

Lia-Lia.

Redacția și Administrația:

IV., Strada Molnar, Nr. 10.

Redactor: OCTAVIAN C. TĂSLĂUANU.

ALBUMUL DE CUSĂTURI ȘI ȚESĂTURI AL

Dșoarei MINERVA COSMA

Se găsește de vînzare la institutul nostru.

Prețul 16 Cor. și 72 bani porto.

În atențiunea damelor

recomandăm, pentru sezonul de primăvară, prăvălia de corsete GYOVAY VILMA, care în cercurile cele mai largi se bucură de un nume bun. Aici se gătesc și se află totdeauna în depozit corsete reform, croitură franceză, de o comoditate rară. La comandă din provincie mai e lipsă de măsura taliei, a pieptului și a șelilor precum și de lungimea totală a corsetului. Aceasta se poate măsura peste o haină potrivită întru toate, fără a subtrage ceva din lungime. După măsură, gătește cele

mai moderne și elegante corsete, dela 8 fl. în sus

GYOVAY VILMA

BUDAPEST, IV. EGYETEM-UTCZA 9 SZ.

Corsete se reparaază și curățesc eftin.

FONDATĂ LA 1885.

„ARDELEANA“⁶⁶

INSTITUT DE CREDIT ȘI ECONOMII, SOCIETATE PE ACȚII.

Sediul ORĂȘTIE [Szászváros] casele proprii.

Capital social: . . . . . 500,000 cor.

Fonduri: . . . . . 400,000 cor.

Starea depunerilor: peste . . . . . 2,600,000 cor.

Primește: Depuneri spre fructificare, dela particulari cu 4 $\frac{1}{2}$ %

Darea de venit după interese o plătește institutul separat.

Depuneri și ridicări făcute prin poștă se efectuează cu întoarcerea poștei.

FONDATĂ LA 1885.

TIPARUL INSTITUTULUI DE ARTE GRAFICE ȘI EDITURĂ „LUCEAFĂRUL“

92304